

הלכות שבת פרק א' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור — הלכות שבת, ספר זמנים, רמב"ם

הקדמה לספר זמנים

רלוונטיות מעשית של לימוד רמב"ם הלכות שבת

שאלה: מה עושים כאשר הרמב"ם פוסק אחרת מהשולחן ערוך?

שני תירוצים:

1. "התירוץ החריף": עד עכשיו (בספרים קודמים) הלומד פסק מדעתו שלו — עכשיו לפחות ידע שהרמב"ם אינו תמיד להלכה, ולא יטעה.

2. "התירוץ היפה": הרמב"ם לא נעשה כמדריך מעשי. הוא נותן כללים וכללי הכללים — מהי שבת, אילו מצוות, אילו איסורים, אילו עונשים, כמה רמות, מהי כל אחת מל"ט מלאכות. לשאלות מעשיות (כיצד מניחים חמין, בלך או קרוק פוט) צריך לעיין בשולחן ערוך ובפוסקים מאוחרים. תכלית הרמב"ם היא שידעו כל התורה שבכתב ותורה שבעל פה — לא רק הלכות שעומדות בעיתון. חיינו גדולים יותר מ"חמין למעלה, חמין למטה".

[דיגרסיה: מנהגי לימוד רמב"ם]

- תולדות אהרן רבי (בוטה שוה) היה לו מנהג ללמוד רמב"ם הלכות שבת במוצאי שבת.

- החיד"א ובעלי המקובלים מביאים מנהג שביליל שבועות למדו משנה תורה לרמב"ם.

- הרמ"ק (ר' משה קורדובירו) באור נערב (הקדמה לקבלה) אומר שצריך קודם ללמוד "משנה ופוסקים" — והוא מתכוון שיוצאים ידי חובה בלימוד רמב"ם משנה תורה, ואחר כך אפשר ללמוד קבלה.

פתיחת ספר זמנים — הפסוק

הרמב"ם פותח כל ספר ב"בשם ה' אל עולם" — כמו בס"ד, הכרזה שהוא עושה זאת בכוח ה', בשפע עליון.

הפסוק לספר זמנים (תהלים קי"ט): "נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה"

חידושים ודיוקים בפסוק:

1. "עדותיך" — שייכות לשבת וימים טובים: שבת היא בפירוש עדות — עדות על בריאת העולם, על חידוש העולם, על קשר הקב"ה לישראל. כל המצוות נקראות עדות, אבל שבת וימים טובים הם יותר ישירות עדות. הרב רבינוביץ מביא מהרמב"ם מה משמעות עדות בקשר למצוות.

2. "לעולם" — שייכות לזמנים: "לעולם" יכול להתפרש לא רק "לנצח" (נצחיות), אלא כל חייו, כל הזמנים — בכל יום הוא שומר את מצוות אותו יום. זה רומז זמנים — הוא משים לב לזמן. אין הבדל אם זה יום כיפור (הלכות קשות) או "יום שלישי ירוק" (הלכות קלות).

3. "ששון לבי" — שמחה פנימית מול שמחה חיצונית: הרמב"ם לומד שששון הוא יותר פנימי משמחה (כפי שאומר בהלכות יום טוב ובסוף הלכות חנוכה). ששון בלב צריך יהודי להרגיש כל השנה; יום טוב מוציא זאת החוצה כ"חגיגה" עם פרסום ברכים. הפסוק אומר "ששון לבי" — לא "ששון העולם" — מה שמלמד שיש שמחה פנימית משבת ויום טוב, לא רק התנהגות חיצונית. זה כמו מעשה המצוה עם חלות המצוה — המסיבה החיצונית משרתת את זה שכולם ירגישו ששון בפנים.

4. קשר לסוף ספר אהבה: ספר אהבה הסתיים בהפטרה של "ששון אישי" — אולי לכן ספר זמנים פותח ב"כי ששון לבי", המשך של ששון.

5. הרמב"ם כ"אמן": אנשים חושבים שהרמב"ם הוא "טכנוקרט" — אבל מהפתיחות רואים שהוא גם אמן שמביא פסוקים יפים. כל פסוקי הפתיחה מדברים על מצוות, כי ספר הרמב"ם מסודר על סדר המצוות. זה גם העניין של שילוב אגדה עם הלכה, תורה שבכתב עם תורה שבעל פה.

סדר ספר זמנים

"ספר שלישי, והוא ספר זמנים. הלכותיו עשר, וזהו סידורן":

1. הלכות שבת

2. הלכות עירובין

3. הלכות שביתת עשור (יום כיפור)

4. הלכות שביתת יום טוב

5. הלכות חמץ ומצה

6. הלכות שופר וסוכה ולולב

7–10. שקלים, קידוש החודש, תענית, מגילה וחנוכה

שלושה כללים בארגון:

כלל 1: מן החמור אל הקל — ארבע רמות של שביתה:

1. שבת — אפילו מלאכת אוכל נפש אסורה, חייב סקילה.

2. יום כיפור — גם אסור מלאכה כשבת, אבל פחות חמור (אין סקילה), בנוסף מצוה של תענית.

3. ימים טובים — מותר לעשות אוכל נפש, פחות חמור.

4. ימים טובים של חול (חנוכה, פורים, תעניות) — יש מנהגים שלא לעשות מלאכה, אבל אין איסור מלאכה.

כלל 2: דאורייתא קודם דרבנן:

עד הלכות קידוש החודש הכל דאורייתא. הלכות תענית חצי דאורייתא חצי דרבנן (תשעה באב דרבנן). מגילה וחנוכה כולם דרבנן.

כלל 3: מן הכלל אל הפרט:

הרמב"ם עושה קודם את ההלכות הכלליות (שביתת יום טוב — שווה לכל הימים טובים), ואחר כך רק את המצוות הפרטיות (חמץ ומצה, לולב, שופר, סוכה). לכן אין "הלכות פסח" — השביתה כבר נמצאת בהלכות שביתת יום טוב, ומה שספציפי לפסח נמצא בהלכות חמץ ומצה.

[דיגרסיה: שקלים וקידוש החודש]

שקלים וקידוש החודש לא מתאימים לגמרי לסדר — שקלים יכול להיות בהלכות קדשים (כסף לקרבנות), קידוש החודש יכול להיות בהלכות שופטים/סנהדרין. אבל הרמב"ם שם דגש על אסתטיקה — הוא לא רוצה ספרים דקים מאוד או עבים מאוד. זה גם הטעם שהלכות עירובין הוצא מהלכות שבת כהלכה נפרדת, למרות שזה ענף של שביתה — כי הלכות שבת היה נעשה ארוך מדי.

[דיגרסיה: המושג "שביתה"]

המילה "שביתה" פירושה לשבור את המחזור הרגיל — משהו שעושים בדרך כלל, ועכשיו עוצרים. "שביתה עשור" פירושה שני דברים: שביתה ממלאכה ושביתה מאכילה. כמו שמיטה שנקראת "שובת" מעבודה בשדה.

העונש בידי שמים אפילו בלי עדים; סקילה רק עם עדים והתראה. הרמב"ם כבר הסביר בספר המדע מהו כרת — שהנשמה נכרתת.

5. **שווגג**: "בשווגג" פירושו לא ידע שזו מלאכה, או לא ידע שזה שבת, או לא ידע איזה מעשה הוא עושה. העונש הוא קרבן חטאת **קבועה** (קרבן קבוע) — סוג מסוים של בהמה — לא עולה ויורד שמשנתה לפי מצב האדם).

6. **שיטת הרמב"ם בהלכה ראשונה**: כדרכו הרמב"ם פותח עם ההגדרה של המצוה: מהו החיוב, אילו עונשים, מהו דאורייתא ודרבנן. משנה תורה של הרמב"ם הוא בעצם "ספר המצוות מורחב" — מאורגן סביב המצוות, כל הלכה פותחת עם איך היא מתאימה לתרי"ג מצוות.

7. **פרקים ברמב"ם**: הרמב"ם עצמו לא עשה פרקים (כתורות) — אנשים אחרים הוסיפו אותם.

הלכה א (המשך) — ה"קוד" של לשונות: חייב, פטור, מותר

"כל מקום שנאמר בו בשבת שאסור לעשות דבר זה 'חייב' — חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה חייב סקילה, ואם עשה בשוגג חייב חטאת. וכל מקום שנאמר 'פטור' — פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן, אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת, ואם עשה מכין אותו מכת מרדות. וכן כל מקום שנאמר 'אין עושין כך וכך' או 'אסור לעשות כך וכך' — העושה אותה בזדון מכין אותו מכת מרדות. וכל מקום שנאמר 'מותר לעשות כך וכך' — מותר לכתחילה. וכל מקום שנאמר 'אינו חייב כלום' או 'פטור מכלום' — אינו מלקים אותו כלל."

פשט: הרמב"ם מקים שפה שיטתית — "קוד" — לכל הלכות שבת, כדי שלא יצטרך לכתוב כל פעם את העונש המלא. הלכות שבת ארוכות, והקוד עושה זאת מעשי.

חידושים:

1. **שלוש רמות של איסור שבת**: (א) **חייב** = דאורייתא עם כרת/סקילה/חטאת; (ב) **פטור** = פטור מעונשי דאורייתא, אבל אסור מדרבנן עם מכת מרדות; (ג) **מותר** = מותר לכתחילה, גם מדרבנן.

2. **"פטור" לא אומר "מותר"**: בהלכות שבת, כאשר כתוב "פטור" פירושו **פטור אבל אסור** — הוא פטור מעונשי דאורייתא אבל זה עדיין אסור מדרבנן. זה לא כך בכל התורה כולה — בהלכות אחרות "פטור" יכול להיות "פטור ומותר". אבל כאן בשבת "פטור" תמיד אומר שזה עדיין אסור, כי אם היה מותר היה כתוב "מותר".

3. **מכת מרדות — מושג עונש חדש**: כאן מוצגים למושג **מכת מרדות** כעונש של חכמים לאיסורי דרבנן. בספר המדע יכול היה להיות **נידוי** כעונש של חכמים; כאן לומדים כלי שני — **מכת מרדות**. הרמב"ם סובר שמכת מרדות היא **משע** עונש (מלקות מדרבנן), לא רק כפייה (לכפות להפסיק). זה חילוק — שיטות אחרות חושבות שבדרבנן יש רק כפייה (כמו "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"), אבל הרמב"ם לומד שמכת מרדות היא מלקות-עונש ממשית לפי כללי חכמים.

4. **שיטתיות הרמב"ם עם "מכות מרדות"**: בגמרא לפעמים כתוב שם "חייב מלקות" ומתכוונים למכות מרדות (דרבנן). הרמב"ם **שיטת** זאת — כאשר זה אסור דרבנן הוא כתוב באופן עקבי "מלקים אותו מכות מרדות", כדי להראות שזה לא מלקות דאורייתא.

5. **הלשון "אין עושין" / "אסור לעשות"**: כאשר הרמב"ם משתמש בלשונות כאלה הוא מתכוון **אסור מדרבנן** (לא דאורייתא), כי אם היה דאורייתא היה כתוב "חייב".

6. **הלשון "אינו חייב כלום" / "פטור מכלום"**: המילה "כלום" היא המפתח — זה אומר שהוא פטור אפילו ממכות מרדות, לא רק מעונשי דאורייתא. בלי המילה "כלום" "פטור" רק היה אומר פטור מדאורייתא אבל עדיין חייב מכות מרדות.

7. **דיגורסיה: האם "אינו חייב כלום" אומר מותר לגמרי או עדיין אסור בלי עונש?** מתנהל דיון האם "אינו חייב כלום" אומר מותר לגמרי (גם

הלכות שבת — חמש המצוות (הקדמה)

"יש בכללן חמש מצוות, שתי מצוות עשה ושלוש מצוות לא תעשה."

פשט: שני עשה ושלושה לא תעשה:

1. **לשבות בשביעי (עשה)**

2. **שלא לעשות בו מלאכה (לא תעשה)**

3. **שלא לענוש בשבת — בית דין לא יענישו (לא תעשה)**

4. **שלא לצאת חוץ לגבול בשבת — תחום שבת (לא תעשה)**

5. **לקדש היום בזכירה — קידוש (עשה)**

חידושים:

1. **סדר לפי עניין, לא לפי עשה/לא תעשה**: הרמב"ם מארגן לא לפי עשה קודם ולא תעשה אחר כך, אלא לפי עניין: תחילה העשה של שביתה, מיד אחריו הלאו המקביל (שלא לעשות מלאכה) — כי הם שני צדדים של אותו דבר.

2. **תוספות על "לא תעשה מלאכה"**: מצוות 3 ו-4 (שלא לענוש, תחום שבת) הם תוספות על "לא תעשה מלאכה" — דברים שאינם ממש מלאכה אבל יש להם לאו נוסף.

3. **קידוש — מצוה חדשה**: מצוה 5 (קידוש) היא **מצוה חדשה** שאין לה קשר למלאכה.

4. **שבת בתורה מופיע הרבה יותר מחמש פעמים**: חז"ל הסבירו דרך תורה שבעל פה אילו פסוקים אמרים את אותו דבר שוב (כדי להזהיר יותר), ואילו הם מצוה נוספת. למשל "שלא לענוש בשבת" — חז"ל למדו שהפסוק לא מתכוון רק להזהיר שוב על שבת, אלא מצוה ספציפית.

הלכות שבת פרק א

הלכה א — יסוד שביתה שבת, עונשים

"שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה היא, שנאמר 'וביום השביעי תשבות'. וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה זו ועבר על לא תעשה, שנאמר 'לא תעשה כל מלאכה'. ומה הוא חייב על עשיית מלאכה? אם עשאה ברצונו בזדון חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה נסקל. ואם עשה בשוגג חייב קרבן חטאת קבועה."

פשט: שביתה בשביעי היא עשה, עשיית מלאכה היא ביטול עשה בנוסף ללאו. עונשים: בזדון — כרת; עם עדים והתראה — סקילה; בשוגג — חטאת קבועה.

חידושים:

1. **"שביתה בשביעי" לא "שביתה בשבת"**: הרמב"ם אומר בכונה "בשביעי" (ביום השביעי), כי השם "שבת" בא רק אחרי שעושים שביתה. הוא רוצה את הפסוק "וביום השביעי תשבות" — תחילה יש את היום השביעי, אחר כך עושים שביתה, ואז זה נעשה "שבת".

2. **שיטת הרמב"ם בהבאת פסוקים**: הרמב"ם מביא תמיד את הפסוק הקל והקצר ביותר, לא דווקא הראשון או זה שהגמרא מביאה. הפסוק "וביום השביעי תשבות" הוא משמות כ"ג (פרשת משפטים), למרות ששבת כבר מופיע קודם בעשרת הדברות ובמרה. הרמב"ם סובר שכל הפסוקים הם אותה מצוה, רק בלשונות שונים, ואפשר לקחת איזה שרוצים.

3. **"ברצונו בזדון" — שני תנאים**: "בזדון" פירושו ידע שזה שבת/מלאכה (לא שוגג). "ברצונו" פירושו אף אחד לא **כפה** אותו (לא אונס). שני התנאים צריכים להיות לכרת.

4. **כרת בלי עדים**: הרמב"ם אומר תחילה "חייב כרת" (בלי להזכיר עדים והתראה), ואחר כך "ואם היו שם עדים והתראה נסקל". זה אומר: כרת הוא

1. **קטגוריה מול מקרה ספציפי** — **החידוש העיקרי**: פסיק רישיה לא נקבע לפי המקרה הספציפי, אלא לפי הקטגוריה של המעשה. חיתוך ראש של בעל חי הוא קטגוריה שתמיד קשורה להריגה — זה פסיק רישיה. אבל גרירת רהיטים היא קטגוריה שלא תמיד קשורה להריגה — זה נשאר דבר שאינו מתכוין, אפילו אם במקרה הספציפי המיטה כבדה מאוד.

2. **אלו לא שני תנאים שווים**: שני התנאים (אין כוונה + לא בהכרח) אינם שני תנאים נפרדים שווים. הקטגוריה העיקרית היא "דבר שאינו מתכוין". רק הרמב"ם אומר שכאשר מעשה כל כך קרוב למלאכה שאי אפשר לעשות אחד בלי השני, אז זה גם נקרא "מתכוין" — כי הוא עשה כאן שני דברים: שחט תרנגולת ונתן לילד צעצוע. שני הדברים כל כך קשורים שאי אפשר לומר "עשיתי רק אחד".

3. **הרמב"ם מביא דווקא את המקרה הברור ביותר**: הוא מביא את המקרה הברור ביותר של פסיק רישיה (חיתוך ראש), לא מקרה גבולי. הוא לא אומר "אבל אם הוא יפרוץ דחוק מאוד" — זה מראה שפסיק רישיה הוא רק כאשר זה ברור לחלוטין שהתוצאה חייבת לבוא, לא כאשר זה רק סביר מאוד.

4. **"הרי זה בכל זאת ספק"**: תיאורטית הכל ספק — אפילו חיתוך ראש, כי הרי קרה בעולם מעשה כמו תרנגולת שחיה בלי ראש. אבל "בדרך הטבע" אין דבר כזה, וזה על מה הגמרא מדברת — לפי דרך הטבע, לא לפי ניסים.

5. **"מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות"**: אפילו רבי שמעון, שפוטר בדבר שאינו מתכוין, מודה שכאשר זה בהכרח, הוא חייב.

6. **[הערה: פסיק רישא דלא ניחא ליה]**: הערוך סובר שפסיק רישא לא תמיד חייב, אלא כאשר יש לו הנאה מזה. יש מושג של **פסיק רישא דלא איכפת ליה** (או דלא ניחא ליה) שהוא קולא. בשתי ההלכות (פסיק רישא ומלאכה שאינה צריכה לגופה) יש שיטות ראשונים שיותר מקילים מהרמב"ם.

הלכה ג — מלאכה שאינה צריכה לגופה

"כל העושה מלאכה בשבת, אף על פי שאינו צריך לגוף המלאכה, חייב עליה. כיצד? המכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן כדי שלא יאבד, או כדי שלא יתעשן הבית, או כדי שלא ישרף חוט של נייר — הרי זה חייב. וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים כדי שלא יזוקו בה רבים — הרי זה חייב, וכן כל כיוצא בזה."

פשט: אפילו כאשר מישוה עושה מלאכה לא למטרה שהמלאכה בדרך כלל משמשת, הוא חייב.

חידושים:

1. **הגדרת מלאכה שאינה צריכה לגופה** — דרך כיבוי: הכיבוי הרגיל — המטרה הסטנדרטית של כיבוי — הוא כאשר מישוה מכבה אש כדי לעשות גחלת (פחם שנדלק בקלות). זה "צריכה לגופה" — הוא צריך את עצם פעולת הכיבוי, כי דרך הכיבוי נוצרת גחלת. לעומת זאת כאשר מישוה מכבה כדי להציל את השמן (שמן), או כדי שהבית לא יתמלא עשן, או כדי שהפתיל לא ישרף — כאן הוא לא מחפש ליצור גחלת, הוא לא מחפש את התוצר של כיבוי. הוא משתמש במעשה כיבוי לסיבה אחרת. זו מלאכה שאינה צריכה לגופה — הוא עושה כן את המלאכה, אבל לא לתוצאה הסטנדרטית.

2. **החילוק החד בין מלאכה שאינה צריכה לגופה לדבר שאינו מתכוין**: למלאכה שאינה צריכה לגופה יש מעט מאוד קשר לדבר שאינו מתכוין, למרות ששניהם עוסקים בכוונה:

- **דבר שאינו מתכוין** = אני מתכוון לעשות דבר אחד (לא מלאכה), ודבר שני (מלאכה) קורה גם. יש שתי פעולות — למשל, אני גורר ספסל (לא מלאכה) וזה עושה חריש (מלאכה). אני בכלל לא עוסק בחורש.

- **מלאכה שאינה צריכה לגופה** = אני עושה דבר אחד (מלאכה) וזה גם מה שקורה — אין שני דברים. רק אני עושה את המלאכה מסיבה אחרת

מדברנן), או אולי עדיין אסור מדברנן רק בלי מכות מרדות. אם "מותר" כבר אומר מותר לכתחילה, למה צריך עוד לשון "אינו חייב כלום"? התירוץ: יכול להיות הלכות שבהן זה אסור מדברנן אבל בלי מכות מרדות — חומרא בלי עונש — ועל זה מתאים הלשון "אינו חייב כלום". אבל הכסף משנה סובר ש"אינו חייב כלום" פשוט אומר מותר, והלשונות השונים הם לא יותר מווריאציות סגנוניות לאותו דבר.

הלכה ב — דבר שאין מתכוין (מלאכה בלא כוונה)

"דברים המותרין לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה — אם לא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר. כיצד? גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתכוין לחרוץ בקרקע בשעת גרירתו. ולפיכך אם חפר אינו חושש, לפי שלא נתכוין לחרוש. וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת ובלבד שלא יתכוין לעקור אותן, לפיכך אם נתלשו אינו חושש. ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו... פרצה דחוקה... מותר ליכנס בשבת, אפילו אם נשרות [אבנים]... וכן כל דבר שאינו מתכוין כגון זה."

פשט: כאשר מישוה עושה מעשה מותר בשבת, ויכול להיות שבדרך אגב תקרה מלאכה (אבל זה לא בטוח — "אפשר שתעשה ואפשר שלא תעשה"), אם הוא לא התכוון למלאכה אלא לדבר המותר — זה מותר.

חידושים:

1. **"כוונה" לא אומרת מחשבה לבד**: "נתכוון" לא אומר שהוא דוחף בעיניים עצמות וחושב כוונות — זה אומר שהוא מתכוון לעשות את המעשה המותר, לא את המלאכה. המיקוד הוא על מה המטרה שלו במעשה.

2. **שני תנאים להיתר של דבר שאינו מתכוין**: (א) האדם לא מתכוון (בכוונתו) למלאכה — הוא גורר את המיטה כי הוא צריך את המיטה, לא כדי לעשות חור; (ב) התוצאה אינה בהכרח — זה קורה לפעמים כן, לפעמים לא. שני התנאים ביחד עושים זאת מותר.

3. **האם צריך לבדוק את המקרה הספציפי?** אם אדם רואה שהמיטה שלו כבדה מאוד, האם הוא צריך לבדוק אם זה יעשה חור? המסקנה: לא צריך להיכנס לפרטים — כי הקטגוריה של גרירת רהיטים בכלל אינה קטגוריה שתמיד עושה חור. האדם לא צריך לעמוד ולעשות ניסויים לפני כן.

4. **ארבע דוגמאות**: (1) גרירת מיטה/כיסא/ספסל — יכול לעשות חריץ בקרקע (חורש); (2) הליכה על עשב — יכול לעקור עשב (קוצר); (3) רחיצת ידיים בעפר הפירות — יכול לעקור שיער (גוזז); (4) מעבר בפרצה צרה — יכול להפיל אבנים (בונה/סותר). בכל המקרים, מכיוון שהאדם לא מתכוון למלאכה, הוא לא נכשל אפילו כשזה קורה.

5. **מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון**: כל הסוגיה של דבר שאינו מתכוין היא מחלוקת בג

מרא — רבי יהודה אומר חייב, רבי שמעון פוטר. הרמב"ם פוסק כרבי שמעון.

הלכה ב (המשך) — פסיק רישיה ולא ימות

"עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שוודאי תצא בשביל אותה המעשה, אף על פי שלא נתכוין לה — חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה. הרי שהיה צריך לראש עוף לשחק בו לקטן, חותך ראשו בשבת — אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף אלא לחתוך ראשו בלבד — חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר יחתוך ראשו של חי ולא ימות. וכן כל כיוצא בזה."

פשט: אם אדם עושה מעשה שמביא בהכרח (בוודאי) מלאכה כתוצאה, אפילו הוא לא התכוון למלאכה, הוא חייב. זה הדין של "פסיק רישיה ולא ימות" — אי אפשר לחתוך את הראש של עוף חי ולומר "לא התכוונתי להרוג."

חידושים:

--- מהמטרה הסטנדרטית. אני כן עוסק בכיבוי, רק לא לתוצאה הרגילה של כיבוי.

הלכה ד (המשך) — נתכוין ללקוט תאנים שחורות ולקט לבנות / סדר הפוך
"נתכוין ללקוט תאנים שחורות ולקט לבנות, אדער נתכוין ללקוט ענבים ואח"כ תאנים ולקט תאנים תחילה ואח"כ ענבים — פטור, אפילו שלקט כל שחשב, הרי לא ליקט כסדר שחשב, שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת."

פשט: אם מישוה תכנן לקטוף תאנים שחורות והוא בטעות קטף לבנות, או שתכנן סדר מסוים (ענבים תחילה, אחר כך תאנים) וזה קרה הפוך — הוא פטור, כי מלאכת מחשבת חסרה.

חידושים:

1. איך להבין את המקרה של סדר הפוך: קושיה חזקה — אם הוא בסופו של דבר קטף את שניהם (ענבים ותאנים), רק בסדר הפוך, למה הוא יהיה פטור? הוא עשה הכל מה שרצה! התירוץ: צריך לחלק כל מעשה בנפרד — ברגע שהוא קוטף את התאנים, הוא לא התכוון עכשיו לקטוף תאנים (הוא התכוון לענבים), וברגע שהוא קוטף ענבים, הוא לא התכוון עכשיו לענבים (הוא התכוון לתאנים). אז כל מעשה בודד הוא "לא נתכוון". ה"תכנית הגדולה יותר" ששניהם ייקטפו אינה רלוונטית — בוחנים כל מעשה ספציפי בפני עצמו.

2. הבנה מעשית — מה זה אומר "לא נתכוון" בקטיף? אם מישוה עומד ליד העץ וחותר פרי, איך אפשר לומר שהוא "לא התכוון"? הוא רואה מה הוא עושה! המסקנה: המקרה חייב להיות כמו "זריקת סכין" — אין לו שליטה מלאה על מה הוא לוקח. למשל, הוא מכניס את ידו בלי לראות טוב, או שהוא זורק סכין, וזה לא פוגע במה שהתכוון. זה דומה לדוגמה של הליכה למקרר — רוצים להוציא חלב, בטעות לוקחים גבינה, כי לא הסתכלנו טוב. זה "לא נעשית מחשבתו".

3. חילוק בין שוגג ולא נתכוון: המקרה אינו שוגג (שבו הוא לא יודע שזה שבת), אלא "לא נתכוון" — היה לו כוונה ספציפית שלא בוצעה. אם לא היינו מבינים כך, כל שוגג גם היה "שלא כסדר מחשבתו" (הוא רצה לחתוך ביום ראשון, הוא חתך בשבת), וזה אבסורד.

4. כוונה כללית מול כוונה ספציפית: אם למישוה יש כוונה כללית (סתם לחתוך תאנים), הוא חייב אפילו הוא לקח תאנה אחרת. רק כאשר יש לו כוונה ספציפית (שחורות, לא לבנות), וזה לא בוצע, הוא פטור.

הלכה ד (המשך) — נתכוין לקטוף תאנה זו וקטף תאנה אחרת (אותו סוג)
"נתכוין לקטוף תאנה זו וקטף תאנה אחרת, או שנתכוין להרוג זה והרג זה — הרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה."

פשט: כאשר שתי התאנים (או שני האנשים) הם מאותה קטגוריה, ואין הבדל ממשי, הוא חייב — כי המלאכה שתכנן אכן קרתה.

חידושים:

1. מה עושה "הבדל" בין שני דברים? בנרות — אם אחד קצת גדול יותר ואחד קטן יותר, האם זה גם הבדל? באנשים — שני אנשים בוודאי שונים! הרמב"ם לא נותן כלל ברור מה נחשב "הבדל" בשחורות ולבנות זה שני מינים שונים (אחד לבישול, אחד לאכילה, למשל), וזה הבדל אמיתי. אבל בשתי תאנים מאותו סוג, או שני נרות, ההבדל אינו משמעותי.

2. "נתכוין להרוג זה והרג זה" — קשה להבין: באנשים בוודאי יש הבדל בין שני אנשים. אולי מדברים על מצב מלחמה שבו לא חשוב איזה חייל הורגים. אבל זה נשאר קשה.

3. [דיגרסיה: רלוונטיות מעשית] כל הסוגיה אינה ממש להלכה למעשה — כל המקרים הם "פטור אבל אסור", וזה רק נוגע לחיוב חטאת. השולחן ערוך בכלל לא מביא את כל ההלכות האלה. זה קצת תיאוריה.

הלכה ד (המשך) — היו לפניו שתי נרות דולקות או כבות

3. הדוגמה של המעביר את הקוץ: בנשיאת קוץ (קוץ) ד' אמות ברשות הרבים החילוק נעשה עוד יותר ברור. המטרה הסטנדרטית של הוצאה היא: אני רוצה שהדבר יהיה במקום השני — אני מביא אותו מכאן לשם. אבל בקוץ — הוא מסיר אותו, הוא עוסק בהסרת נזק, לא בנשיאה. "הסרה אינה אומרת נשיאה, זה אומר הסרה." אבל בכל זאת, הוא עשה את אותה מלאכה (הוצאה ד' אמות ברשות הרבים) לכוונה אחרת — ולפי הרמב"ם הוא חייב.

4. פסק הרמב"ם מול ראב"ד ושולחן ערוך: הרמב"ם פוסק בדבר שאינו מתכוין כרבי שמעון (פטור), אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה פוסק כרבי יהודה (חייב). זו חומרא גדולה של הרמב"ם. הראב"ד רוב הפוסקים, כולל השולחן ערוך, פוסקים שגם מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור לפי רבי שמעון — הם לומדים שרבי שמעון מקל בשניהם: גם דבר שאינו מתכוין, גם מלאכה שאינה צריכה לגופה.

הלכה ד — מלאכת מחשבת: נתכוין למלאכה אחת ונעשית מלאכה אחרת
"כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה — פטור עליה, שלא נעשית מחשבתו. כיצד? זרק אבן או חץ בחברו או בבהמתו כדי להרגם, והלך וקרע אילן בהליכתו ולא הרג — הרי זה פטור. קל וחומר אם נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור, כגון שנתכוין לזרוק בכרמלית ועברה לרשות הרבים — שהוא פטור."

פשט: כאשר מישוה התכוון לעשות מלאכה ונעשתה לגמרי מלאכה אחרת שלא תכנן — הוא פטור, כי "מלאכת מחשבת אסרה תורה" — רק מלאכה שבאה עם מחשבה (תכנון) אסורה מן התורה.

חידושים:

1. קטגוריה שלישית של כוונה — מלאכת מחשבת: זה שונה מדבר שאינו מתכוין (תוצאה צדדית) ומלאכה שאינה צריכה לגופה (אותו מעשה עם מטרה אחרת). כאן מדברים על תכנית שלא קרתה — הוא תכנן לעשות בדרך אחת וזה קרה בדרך אחרת. היסוד הוא מלאכת מחשבת אסרה תורה (כלל של רבי יצחק בגמרא) — רק מלאכה שמתאימה למחשבת האדם חייבת.

2. הדוגמה של זרק אבן: הוא זרק אבן על אדם או בהמה כדי להרוג (מלאכה), ובמקום זה האבן קרעה עץ (קוצר — גם מלאכה). שניהם אבות מלאכות, שניהם אותה חומרה, אבל מכיוון שהתכנית שלו לא קרתה — הוא פטור.

3. הקל וחומר — נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור: כאשר הוא התכוון לזרוק לכרמלית (רק איסור דרבנן) וזה נפל לרשות הרבים (איסור דאורייתא) — הוא גם פטור, קל וחומר. זה מקרה מעניין: זו לא מלאכה אחרת, זו אותה מלאכה (הוצאה/זריקה), רק זה נפל קצת במקום אחר — אבל זו קטגוריה אחרת (כרמלית מול רשות הרבים). האדם "לא מרוצה" — הוא לא רצה את זה, האבן שלו לא הגיעה לאן שהוא רצה.

הלכה ד (המשך) — נתכוין לדבר המותר ונעשית מלאכה
"נתכוין לעשות דבר המותר ונעשית מלאכה — פטור. כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר — הרי זה פטור, וכן כל כיוצא בזה."

פשט: כאשר מישוה התכוון לעשות דבר מותר (לחתוך תלוש) ובטעות חתך מחובר (קוצר) — הוא פטור, כי מחשבתו לא הייתה על שום מלאכה בכלל.

חידושים:

זה מקרה חלש יותר מהקודם — שם הוא לפחות התכוון למלאכה (רק אחרת), כאן הוא התכוון לשום איסור — הוא התכוון לחתוך תלוש שזה לגמרי מותר.

2. **חידוש בהגדרה של "יתר" ו"חסר":** המושג "יתר על כוונתו" לא אומר ששפך כוס גדול יותר (כמות), אלא שאיכות המלאכה נעשתה טובה יותר. "חסר מכוונתו" אומר שאיכות המלאכה נעשתה חלשה יות

ר. הראב"ד מדייק בזה.

3. **יוצא מן הכלל — חגור בסינר:**

"היה חגור בסינר והשליך המשא בין בשרו לחלוקו, בין שבא לפניו בין שבא לאחוריו — חייב, שדרכו לצאת כך."

כאשר מישוהו שם משא מתחת לבגדו ליד הגוף (בין בשר לחלוק), אין הבדל בין לפניו ולאחוריו — הוא תמיד חייב. הטעם: באופן כזה של נשיאה דרכו לצאת חוזר — זה טבעי שהמשא מחליק. לכן אי אפשר לומר "לא התכוונתי שזה יתהפך", כי זה דבר צפוי. ההלכה הקודמת (לפניו/לאחוריו עם פטור) מדברת דווקא כאשר זה לא דרכו לצאת — דבר שלא מחליק כל כך בקלות.

הלכה — התחיל במלאכה ועשה כשיעור

"כל המתכוין לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה כשיעור — חייב, אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוין לעשותה. כיצד? הרוצה לכתוב אגרת בשבת — אין אומרים לא יתחייב עד שישלים חפצו ויכתוב כל האגרת, אלא משכתב שתי אותיות חייב. וכן אומן שנתכוון לארוג בגד כולו — משיארוג שני חוטין יתחייב, אף על פי שכוונתו להשלים."

פשט: כאשר מישוהו התכוון לעשות מלאכה גדולה (לכתוב מכתב שלם, לארוג בגד שלם), והוא רק התחיל — כאשר הוא עשה כבר כשיעור (שתי אותיות בכתובה, שני חוטין באריגה), הוא כבר חייב, אפילו הוא לא סיים את כל התכנית שלו.

חידושים:

1. **השיעור הוא מלאכה שלמה:** כאשר חז"ל אומרים שזה השיעור של מלאכה, זה אומר שזו כבר מלאכה שלמה. המטרה האישית שלך (לכתוב מכתב שלם) לא משנה. הוא תכנן לעשות כמה מלאכות (כביכול), והוא כבר ביצע מלאכה שלמה אחת. לא מתחשבים בכוונה הרחבה יותר שלך.

2. **חילוק לרציחה: ברציחה** כן מתחשבים במטרה שלך (אתה רוצה להרוג אדם ספציפי), אבל במלאכות שבת השיעור הוא מידה מוחלטת — שיעור אחד שמגדיר מלאכה שלמה, בלי תלות בתכנית שלך.

הלכה — שנים שעשאוה

"כל מלאכה שיחיד יכול לעשותה לבדו ועשאוה שנים בשותפות — פטורין. כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת, או שאחזו שנים בקולמוס וכתבו, או כיכר והוציאוה מרשות לרשות — הרי אלו פטורין. אבל אם אין יחיד יכול לעשותה לבדו עד שיסייעו חבריו, כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים ואין כח באחד מהן להוציאה לבדו — שניהם חייבין. שיעור אחד לשניים."

פשט: כאשר מלאכה יכולה להיעשות על ידי אדם אחד לבדו, ושניים עשו אותה ביחד — שניהם פטורים, כי אף אחד לא עשה מלאכה שלמה. אבל כאשר המלאכה צריכה שני אנשים (למשל קורה כבדה שאחד לא יכול לבדו לשאת), שניהם חייבים.

חידושים:

1. **שני אופנים של "שותפות"** (כפי שהבית יוסף מסביר): (א) זה מקצתו וזה מקצתו — כל אחד עושה חלק: אחד עושה עקירה, השני עושה הנחה; (ב) שניהם כאחד מתחלה ועד סוף — שניהם עושים ביחד מהתחלה עד סוף: שני אנשים אחוזים בעט וכותבים ביחד, או שניהם אחוזים בלחם ונושאים אותו החוצה. בשני המקרים הם פטורים (כאשר יחיד יכול לבדו).

2. **שיעור אחד לשניים:** כאשר שני אנשים חייבים (כי אחד לא יכול לבדו), השיעור אינו פי שניים — זה נשאר שיעור אחד לשניהם ביחד.

"היו לפניו שתי נרות דולקות או כבות, ונתכוין לכבות זו וכבה זו, או להדליק זו והדליק זו — חייב, שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה."

פשט: כאשר שני נרות זהים (אין הבדל ביניהם), והוא התכוון לכבות אחד והוא כיבה את השני — הוא חייב, כי אין כאן הבדל של "שחורות ולבנות."

הלכה ד (המשך) — נתכוין להדליק ראשונה ולכבות שניה, ונהפך הדבר "נתכוין להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה, ונהפך הדבר, וכבה ראשונה ואח"כ הדליק שניה אחריה — פטור."

פשט: הוא תכנן תחילה להדליק ואחר כך לכבות, וזה קרה הפוך — פטור.

חידושים:

1. **חילוק בין סדר בנרות וסדר בתאנים:** בתאנים שני המעשים הם אותו סוג מלאכה (קוצר). כאן בנרות הדלקה וכיבוי הם שתי מלאכות שונות (מבעיר ומכבה). לכן החילוק יותר מובן — הוא רצה להיות מבעיר, והוא עשה מכבה, וזו ממש מלאכה אחרת.

הלכה ד (המשך) — כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת

"כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת — חייב."

פשט: אם הוא כיבה אחד והדליק את השני באותו זמן (בנשימה אחת), הוא חייב — כי אין בעיית סדר כאשר שניהם קורים בו-זמנית.

חידוש:

היה לו תכנית לעשות אחד לפני השני, אבל בפועל הוא עשה את שניהם בבת אחת. מכיוון שאין סדר (שניהם בו-זמנית), אין "שלא כסדר שחשב", והוא חייב.

[הלכה — מתעסק]

פשט: מתעסק — כאשר מישוהו בכלל לא היה לו בראש כלום, למשל הוא מנופף את ידיו ומשהו נתלש — הוא פטור מעונש.

חידושים:

בשבת מתעסק משחק אחרת כי יש הנאה (בחלבים ועריות), אז אי אפשר פשוט לומר מתעסק על הכל. השיעור לא נכנס עמוק לזה.

הלכה — יתר על כוונתו / חסר מכוונתו

"כל המתכוון לעשות מלאכה, ונעשית מלאכתו אלא שלא נעשית כמו שרצה — אם יתר על כוונתו, חייב. אבל חסר מכוונתו, פטור."

פשט: כאשר מישוהו התכוון לעשות מלאכה, והמלאכה קרתה אבל לא בדיוק כפי שרצה — אם זה קרה יותר ממה שרצה (יתר על כוונתו), הוא חייב. אם זה קרה פחות (חסר מכוונתו), הוא פטור.

חידושים:

1. **דוגמה של לפניו ולאחוריו:**

"נתכוין להוציא משא לאחוריו והוציאה לפניו — חייב. נתכוין להוציא לפניו ובאה לו לאחוריו — פטור."

החילוק אינו על כמות (כמה), אלא על איכות המלאכה — ספציפית, איכות השמירה על המשא:

- לאחוריו → לפניו = חייב: הוא התכוון לשמירה פחותה (מאחור, שבו הוא לא רואה את המשא), ולמעשה יצא שמירה מעולה (מלפנים, שבו הוא רואה אותו). זה יתר על כוונתו — המלאכה קרתה טוב יותר ממה שתכנן.

- לפניו → לאחוריו = פטור: הוא התכוון לשמירה מעולה (מלפנים), ולמעשה יצא שמירה פחותה (מאחור). זה חסר מכוונתו — המלאכה קרתה חלש יותר ממה שרצה.

— זה תיקון בקרקע (חורש או בונה). כאן הוא רק "בורר" חול, אבל מקלקל את הקרקע.

הלכה — מקלקל על מנת לתקן — חייב

"כל המקלקל על מנת לתקן — חייב. כיצד? הרוצה לסתור כדי לבנות במקומו, או שמוחק כדי לכתוב במקום שמוחק, או חופר גומא כדי לבנות בתוכה יסודות — הרי זה חייב. שיעורו כשיעור המתקן."

פשט: כאשר הקלקול הוא הכנה לתיקון, הוא חייב על המלאכה של קלקול (סותר, מוחק, חופר).

חידושים:

1. **מהי המלאכה?** למה זה לא פשוט "בונה" (כי כל המטרה היא לבנות)? התירוץ: **המלאכה היא סותר** (או מוחק וכדומה), אבל חייבים על סותר רק כאשר זה "על מנת לתקן". זה אומר: **הוא בעצם בונה, אבל המלאכה שהוא עושה עכשיו נקראת סותר** — וחייבים על סותר רק כאשר זה בגלל בנייה.

2. **שיעורו כשיעור המתקן:** השיעור של סותר הוא אותו שיעור כמו בונה. מודדים את הקלקול לפי התיקון שהוא יביא.

3. **למה צריך מלאכה נפרדת של סותר?** זה נשאר שאלה פתוחה: "נראה מאוחר יותר, אולי נגלה את הסוד של זה."

הלכה — חציה בשוגג וחציה במזיד

"כל העושה מלאכה בשבת, מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון — בין שהזיד ולבסוף שגג, בין ששגג ולבסוף הזיד — פטור. עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחילה ועד סוף בזדון, ואח"כ יהא חייב כרת וסקילה. או עשאה כולה בשגגה מתחילה ועד סוף — חייב חטאת קבועה."

פשט: מלאכה חייבת להיות כולה בקטגוריה אחת — או כולה מזיד (חייב כרת/סקילה) או כולה שוגג (חייב חטאת). תערובת פטורה מהעונש.

חידושים:

1. **מה זה אומר "שוגג" כאן?** לא שהוא הפסיק לחשוב על מה הוא עושה (זו הייתה בעיית כוונה, לא שוגג). **שוגג אומר שהוא שכח שזה שבת, או שהוא לא ידע שזו מלאכה/אסור.** למשל, באמצע בנייה מישוה הזכיר לו שזה שבת, והוא המשיך — זה הזיד ולבסוף שגג (או להיפך).

2. **קשר למלאכת מחשבת:** "חצי מלאכה" (חצי שוגג חצי מזיד) אינה מלאכה שלמה, ולכן פטור. זה מתחבר לכל היסוד של "עוסק" וכוונה — המלאכה חייבת להיות מעשה שלם, עקבי מתחילה ועד סוף.

3. **"פטור" לא אומר מותר:** הוא פטור מכרת/סקילה/חטאת, אבל מדרבנן זה אסור.

סיום פרק א'

הפרק מסתיים בזה — פרק עשיר שמקים את כל כללי מלאכות שבת: יסוד השביתה, העונשים, ה"קוד" של לשונות (חייב/פטור/מותר), דבר שאינו מתכוין, פסיק רישיה, מלאכה שאינה צריכה לגופה, מלאכת מחשבת (נתכוין למלאכה אחת ונעשית אחרת, נתכוין לדבר המותר, שחורות ולבנות, סדר הפוך, תאנה זו ותאנה אחרת, נרות), מתעסק, יתר על כוונתו/חסר מכוונתו, שיעור המלאכה, שנים שעשאוה, מסייע, מקלקל, מקלקל על מנת לתקן, וחציה בשוגג וחציה במזיד.

היסוד: השיעור הוצאה (שיעור מינימלי למלאכה) אינו על האדם, אלא על המלאכה. בוחנים האם נעשתה "מלאכה חשובה" — מלאכה משמעותית — לא האם האדם הבודד עשה מספיק. כאשר המלאכה מתחלקת בין שני אנשים באופן שזו הדרך הטבעית לעשות את המלאכה, שיעור אחד מספיק.

הלכה — אחד יכול ואחד אינו יכול

"היה כח באחד מהן להוציא הקורה לבדו והשני אינו יכול להוציאה, והוציאוה שניהם ביחד — זה שיכול להוציאה חייב. מסייע אינו חייב כלום."

פשט: כאשר אדם חזק ואדם חלש נושאים ביחד קורה, והחזק היה יכול לבדו — החזק חייב והחלש הוא רק "מסייע" שהלכתית לא עושה כלום.

חידושים:

1. **מי נקרא "מסייע"?** אפשר היה לחשוב שהמסייע הוא זה שקראו לו לעזור (השכן שביקשו ממנו). אבל לא — **לא בוחנים מי ביקש ממי, אלא מי יכול לעשות זאת לבדו.** מי שלא יכול לבדו הוא המסייע, אפילו אם הוא למעשה השקיע רוב הכוח.

2. **קושיה קשה:** למה החזק חייב? הוא למעשה עשה את המלאכה עם אדם שני — זה אמור להיות "שנים שעשאוה" והוא אמור להיות פטור (כי הוא יכול לבדו, והוא עשה זאת ב"דרך מוזרה" עם שניים)! התירוץ: **מכיוון שהשני לא יכול כלום לבדו, הוא נחשב כאילו הוא לא קיים** — לכן זה לא "שנים שעשאוה" לגבי הראשון, אלא הוא לבדו עשה זאת.

3. **השוואה לשינוי / כלאחר יד:** היסוד דומה לכדרכו/שלא כדרכו. דבר שאדם אחד לא יכול לבדו — זו ה"דרך" לעשות אותו עם שניים, וכל אחד עושה "כלאחר יד" (לא מלאכה מלאה). אבל כאשר אחד יכול לבדו — מצדו הוא עשה זאת לבדו, והשני הוא כלום.

4. **תוצאה פרדוקסלית:** כאשר שני אנשים שכל אחד יכול לבדו עושים זאת ביחד — שניהם פטורים (שנים שעשאוה). אבל כאן, מכיוון שהשני לא יכול לבדו, הוא נעשה "מסייע" שלא עושה כלום, ולכן הראשון נעשה חייב. זה אומר, חולשתו של השני עושה את הראשון יותר חייב.

5. **שאלה פתוחה:** מה כאשר ה"חלש" למעשה עשה רוב העבודה? הוא אמנם לא יכול לבדו, אבל הוא השקיע יותר כוח. ומה כאשר שניים מאנשים "חלשים" כאלה היו יכולים לעשות זאת? הרמב"ם לא נותן בביורר מקרה כזה.

הלכה — מקלקל פטור

"כל המקלקל פטור. כיצד? הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה — פטור. וכן הקורע, והמבעיר, דרך השחתה — הרי זה פטור. כופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה — פטור."

פשט: מלאכה שאינה פרדוקסלית — אלא הרסנית — אינה מלאכה חשובה והוא פטור.

חידושים:

1. **חובל יכול להיות חייב** (כמו מקיז דם — הקזת דם לבהמה למטרה), אבל **דרך השחתה פטור** כי זה לא פרדוקסלי.

2. **גומא לעפרה:** החידוש הוא שהגומא היא קלקול — בור מכוער באדמה שלא שייך שם. למרות שהוא מקבל משהו (חול), **החפירה עצמה קלקול בקרקע.** "חפירה" נקראת רק כאשר רוצים בור — לנטיעה, לבנייה

הוראה שלך, אולי תחפש באחד מספרי הקיצורים. אבל הנקודה של לימוד הרמב"ם, כשתסיים את כל הרמב"ם תדע את כל תורה שבכתב ותורה שבעל פה. זו הרי המילה. המילה היא לא ש... סוף סוף ברמב"ם, להלכות שבת יש מעלה מסוימת שזה נוגע לחיים שלנו, ועובדה היא שהדברים שהם הלכות שכיחות, הרמב"ם עצמו הולך לפי סדר מסוים של שכיחות, זה בא קודם. אבל כמו שאמרתי, הנקודה היא לא רק להיות פרקטי. לא יכול להיות שהתורה היא רק שימוש לאדם שהחיים היומיומיים שלו יהיו נוחים ושקטים. זו לא התורה.

מנהגים של לימוד רמב"ם

דובר 1: כן. מאוד טוב. אני רוצה גם להזכיר, שהזכרת שאני גם לא... האנשים שאומרים שזה מנהג ליובאוויטש, מה עם רבנים חסידיים אחרים? היה להם המנהג לעשות סדר ברמב"ם, במיוחד בהלכות שבת. אני יודע שדודך, תולדות אהרן רבי, בוטה שוה, במוצאי שבת, ברמב"ם הלכות שבת? כן. אתה יודע על זה?

דובר 2: כן.

דובר 1: יודע איך הוא עצמו עשה את המנהג?

דובר 2: אני יודע.

דובר 1: ועכשיו בשבועות ראיתי מביאים מהחיד"א ומהרבה מהמקובלים מביאים את המנהג, ששבועות בלילה למדו משנה תורה לרמב"ם. כן, החיד"א, איך הוא קורא לזה? ידעת על זה?

דובר 2: לא.

דובר 1: כן. כן, המקובלים. גם, אתה יודע מי שלומד קבלה, שהרמ"ק יש לו הקדמה לקבלה באור נערב, והוא אומר כאן דין, וצריך... הרמב"ם אומר את הדין, כן, צריך ללמוד קודם משנה ופסקים, אומר הוא, הוא מתכוון שיוצאים אם לומדים רמב"ם משנה תורה, אחר כך אפשר ללמוד קבלה.

נסיים כבר את השיעור? אוקיי. כן. בסדר.

הקדמה לספר זמנים – הפסוק

כמו כל דבר, הרמב"ם מתחיל כל ספר עם הקדמה קטנה. הקדמה לספר זמנים היא הפרק שלו. כמו שיש מנהג ישראל לכתוב למעלה בעמוד בסייעתא דשמיא, כל ספר של הרמב"ם הוא מתחיל עם לשון הפסוק **"בשם ה' אל עולם"**. זה כאילו שהספר הוא הכרזה, בשם פירושו מפרסם את השם, או שהוא עושה את זה בשם, כאילו בכוח ה', בשפע עליון, כאילו הקב"ה גורם לו שיוכל לכתוב את זה.

וכל ספר יש לרמב"ם כמו דרש מפסוק שמדבר בשבח התורה או משהו כזה, שיש לו איזו קצת קשר לספר, והוא משתמש בזה כמו הפרק או הכניסה, פתיחה כזו עם פסוק. זה סתם ענין כמו שרואים הרבה פעמים במדרשים, שיש ענין של שילוב אגדה עם הלכה, תורה שבכתב עם תורה שבעל פה. כן, זה הענין, הוא מתחיל עכשיו תורה שבעל פה, מתחיל עם פסוק בתורה שבכתב.

אומר הוא את הפסוק מתהלים קי"ט, שמדבר הכל בשבח התורה, אומר דוד המלך, **"נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה"**. אני ירשתי, אני קיבלתי, או איך שמתרגמים נחלה פירושו ירשתי, אבל אני מחזיק אותם, אני שומר אותם כמו נחלה. נחלה היא מקום שאדם שומר את חלקת הנחלה שלו שירש. אני שומר את עדותיך, התורה שהם עדות, לעולם, לנצח, פקודי ה' ישרים משמחי לב, כי הם משמחים אותי, הם השמחה של הלב שלי.

דיון: השייכות של הפסוק הזה לספר זמנים

אז השייכות שיש לזה להלכות שבת, לספר זמנים, אגיד מה אני חושב, ורבי יצחק יגיד מה הוא חושב.

עדות

אני שומר את המצוות, הן עדות. אבל אני חושב ששבת היא יותר עדות, והימים טובים הם כולם עדות מאוד ברורה. רק המצוות הן עדות נוספת, כי כך הולכים עובדי עבודה זרה, לא תלך כך. אבל שבת היא ממש, כמו שאנחנו

בוקר טוב, אנחנו לומדים ואנחנו מתחילים ברוך השם את הספר השלישי של הרמב"ם, ספר זמנים, ואנחנו הולכים להתחיל ללמוד הלכות שבת מספר זמנים. ברוך השם אנחנו זוכים, ספר שלישי, כן יעזרנו השם הלאה.

לפני שאנחנו הולכים להתחיל את השיעור, רוצים אנחנו כמו תמיד להודות לבעל הקמח, כי אם אין קמח אין תורה, הכוח היווני האדיר של השיעור הזה. אנחנו יודעים שלפני שיש בריאה, כך עומד ברמב"ם, הקדמה לתורה, לפני שיש בריאה יש כוח יווני. אז הכוח היווני של השיעור שלנו הוא חברנו ר' יואלי. יישר כוח, יישר כוח לכל התומכים האחרים, ושיפיצו את השיעור. מתחילים את הלכות שבת, זו הזדמנות טובה, כל יהודי רוצה לדעת הלכות שבת, כל יהודי רוצה להבין מה זה שבת, ואין דבר טוב יותר מאשר ללמוד את הרמב"ם.

דיון: השייכות של הרמב"ם להלכה למעשה

דובר 1: מה מתאים? כן, אפשר לומר, כי אמרת שאפשר ללמוד ממנו הלכות שבת. אנשים שואלים כל הזמן מה הוא עושה כשהרמב"ם פוסק אחרת מהשולחן ערוך או הפוסקים המאוחרים.

אז אני קודם אגיד את התשובה החדה, אחר כך תגיד את התשובה היפה.

התשובה החדה

התשובה החדה היא, שעד עכשיו הוא פסק מהראש שלו, עכשיו הוא יפסיק לעשות טעות כי הוא חשב שהרמב"ם הוא להלכה, וזה לא. אוקיי, כבר עשינו הרבה התקדמות.

התשובה היפה

תשובה שנייה היא, שאנחנו לומדים את הרמב"ם בעיון, צריך לדעת, זה לא ממש כמו לימוד הלכה למעשה, דיברנו הרבה פעמים, הרמב"ם אפילו לא ארגן את זה בשביל זה, נכון?

כשמישהו רוצה לדעת איך מניחים את החמין בשבת, צריך לדעת איזה סוג של סיר חמין יש לו, האם זה בלך, האם זה קרוק פוט, מה ההלכות השונות לגבי זה, הרמב"ם לא הולך לומר את זה. הרמב"ם הולך לתת את הכללים, ואפילו זה כללי הכללים, לדעת מה זה הלכות שבת, אילו מצוות יש בשבת, אילו איסורים, אילו עונשים יש? כמה רמות יש? מה זה כל אחת מהל"ט מלאכות? הוא הולך לומר את הכללים עם כמה הלכות, ועל פי רוב, הכללים מוסכמים.

חלק יש מחלוקת, נראה דברים שהם הלכה שצריכה לגופה, שהרמב"ם פוסק בדרך אחת והשולחן ערוך פוסק אחרת. אוקיי, אבל באופן כללי הכללים אין אפילו כל כך הרבה מחלוקת. המחלוקת היא בפרטים הקטנים, ולומדים את זה בכלל לא כדי לדעת פרקטית. זה נעשה כדי לדעת, להיות תלמיד חכם, לדעת שבהלכות שבת יש כך וכך, ולדעת למשל באיזה פרק ברמב"ם לחפש.

נו, הוא כבר יודע שלמעשה צריך לחפש בצד של הרמב"ם, שמודפס ברוב המקומות, הרי יש שם את השולחן ערוך, הוא צריך לחפש מה הפוסקים המאוחרים אומרים. אבל זו התועלת הגדולה ביותר, שהוא יודע שהוא לומד את כל ההלכות, את כל התורה.

דובר 2: נאמר מאוד יפה. שהרמב"ם הוא לא... בדרך כלל, רוב הפרקטיקה היא ההלכות שעומדות בעיתון. אבל אתה לא רוצה להיות היהודי שיוודע רק את ההלכות שעומדות בעיתון. וההלכות שעומדות בעיתון עומדות בדיוק: לפני הדלקת הנרות ילך למקווה, אחר כך ילבש את החולצה הימנית, הצד הימני קודם, אחר כך הצ'יזיקייק, ואחר כך מה כל מנהג איך נוהגים בכל מקום.

הרמב"ם לא כאן בשביל מדרוך מעשי, כי החיים שלנו גדולים יותר מהחמין למעלה, החמין למטה. אנחנו צריכים לדעת מה זה שבת קודש. לא רק הענין של שבת, הענינים הקדושים, אלא מה זה כל ההלכות. עם הרמב"ם אתה יכול לכסות בזמן קצר יחסית את כל מה שחשוב מאוד שעומד בתורה שבעל פה לגבי שבת. שולחן ערוך הוא הרבה יותר ארוך והרבה יותר קשה.

אז מי שתופס כאן יותר לדעת מה זה שבת קודש, החמין שלך הרי כאן כדי ללמוד תורה, לא רק בשביל פרקטיות. פרקטיות, אולי תשאל עוד את המורה

מתחיל עם הלכות שבת. בואו קודם נתן סקירה, אולי נאמר למה זה הסדר:

1. הלכות שבת
 2. הלכות עירובין, שזה ענף בהלכות שבת
 3. הלכות שביתת עשור – מצוות שביתת עשור, יום כיפור
 4. אחר כך בא שביתת יום טוב, כל המלאכות של יום טוב שהן שונות משבת
 5. ואחר כך הפרטים של ימים טובים מסוימים מתחיל עם ניסן, שהוא החודש הראשון, "החודש הזה לכם ראש חדשים", מתחיל הלכות חמץ ומצה
 6. והוא ממשיך להלכות שופר וסוכה ולולב, כל המצוות של חודש השביעי, מצוות מיוחדות של חודש תשרי
- הקדמה להלכות שבת**
- יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן:**

1. לשבות בשביעי
 2. שלא לעשות בו מלאכה
 3. שלא לענוש בשבת
 4. שלא לצאת חוץ לגבול בשבת
 5. לקדש היום בזכירה
- וביאור כל המצוות האלו בפרקים אלו.**
- פרק א: מצוות שביתה וכללי מלאכת שבת**
- הלכה א: מצוות שביתה ועונשיה**
- עשה: שביתה בשביעי ממלאכה - מצות עשה, שנאמר "וביום השביעי תשבות" (שמות כ"ג: י"ב).**
- ביטול עשה ולא תעשה: וכל העושה בו מלאכה - ביטול מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר "לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ"ט: ט').**

חיובי העושה מלאכה: ומה הוא חייב על עשיית מלאכה?

- אם עשה ברצונו בזדון - חייב כרת.
- ואם היו שם עדים והתראה - נסקל.
- ואם עשה בשגגה - חייב קרבן חטאת קבועה.

הלכה ב: חייב, פטור, מותר

חייב: כל מקום שנאמר בהלכות שבת שהעושה דבר זה חייב - הרי זה חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה - חייב סקילה, ואם היה שוגג - חייב חטאת.

הלכה ג: פטור

וכל מקום שנאמר "שהעושה דבר זה פטור" - הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן, אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת, ואיסורו מדברי סופרים, הרחקה מן המלאכה.

והעושה אותו בזדון - מכין אותו מכת מרדות.

"אין עושין", "אסור": וכן, כל מקום שנאמר "אין עושין כך וכך", או "אסור לעשות כך וכך", בשבת, העושה אותו דבר בזדון - מכין אותו מכת מרדות.

הלכה ד: מותר

וכל מקום שנאמר "מותר לעשות כך וכך" - הרי זה מותר לכתחילה.

וכן, כל מקום שנאמר "אינו חייב כלום", או "פטור מכלום", אין מכין אותו כלל.

כללי מלאכות

הלכה ה: דבר שאינו מתכוון - לא נתכוין ואפשר שלא ייעשה

דברים המותרין לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר שתיעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תיעשה, אם לא נתכוון לאותה מלאכה - הרי זה מותר.

אומרים שזו עדות, זה מזכיר לנו, זו עדות על בריאת העולם, על חידוש העולם, ועל הקשר של הקב"ה ליהודים, וכו'.

לעולם

"לעולם" הייתי אומר, הרבה פעמים "לעולם" פירושו לנצח, נצחיות, אבל כאן מדברים הרי על האדם. "לעולם" פירושו כל חייו. כל חייו פירושו כל הזמנים. הוא הולך לשמור, כל יום הוא הולך לשמור את המצוות של אותו יום, אבל זה כולל גם כל יום. אז יש כאן ענין קצת רומז זמנים, כן? כשאני הולך לעשות את זה "לעולם", פירושו הוא מכניס את זה בזמן.

הרבה פעמים הוא אומר בכל מקום, אפילו כשהוא הולך להיות באותה מלאכה, אבל כאן הוא אומר שתמיד. אין הבדל איזו תקופה זה, האם זה יום כיפור הלכות תענית, הלכות יום כיפור קשות, יום שלישי ירוק, יום שלישי ירוק קל.

ששון לבי

"פקודי ה' ישרים משמחי לב", כי הם משמחים אותי.

חלק גדול מהלכות זמנים והלכות עירובין הרי ימים של שמחה. ביום טוב יש מצווה של שמחה. בשבת גם יש, זה לא נקרא שמחה, אבל עונג הם הרי בני דודים קרובים, וכן הלאה. יש גם תעניות ודברים שהם לא שמחה. אבל בכללות, קודם כל, התורה של הקב"ה היא משמחת, זה אומר הפסוק הפשוט. אבל הדברים האלה יש להם יותר קשר ישיר עם שמחה.

דובר 2: כן, אני מסכים. לא, אני חושב, קודם כל, שאתה אומר שיש ענין, אני חושב שיש גם כמו יופי. כמו שאתה אומר שהוא עושה פתיחה. הוא עושה פתיחה לזמנים. אנשים חושבים שהרמב"ם היה טכנוקרט כזה, אומרים, כן? הוא מביא כל הלכה. אבל רואים מכל הפתיחות האלה, הוא היה גם, אפשר לקרוא לו אמן. הוא הביא פסוק יפה.

והספר של הרמב"ם הרי מסודר על סדר המצוות, אז הוא מביא הרי את הפסוקים שמדברים על מצוות. כל הפסוקים, אני חושב, של הפתיחות הרמב"ם הם על מצוות, כך אני זוכר, אם חישבתי נכון. וזה דבר אחד. למצוות יש שמות נרדפים שונים. ראיתי, הרב רבינוביץ מביא מרמב"ן מה זה תרגום עדות. צריך לחפש אצל הרמב"ם הוא מסביר את הדבר, את המצוות שנקראות עדות. צריך לחפש טוב, אני לא זוכר ברגע זה. אבל בוודאי הרמב"ם גם סובר שכל המצוות הן עדות, או במיוחד המצוות, מובן מאליו בפירוש.

רציתי רק עוד דיוק אחד על "ששון לבי". מעניין, כי למדנו שימים טובים לומד הרמב"ם בדרך כלל יש ששון לשמחה, אבל יש יותר שמחה, כמו שעומד בהלכות יום טוב כאן ובסוף הלכות חנוכה, יותר ששון מאשר שמחה בעולם, נכון? ששון בלב צריך יהודי להיות לו כל השנה. ביום טוב מוציאים את זה החוצה, קוראים אורחים, עושים ביטוי של שמחה. אפשר לומר שזה לא רק "סטייט אוף מיינד", אלא זה "סלבריישן", צריך להיות עם פרסום ברבים, זו הנהגה. יום טוב יש גם, גם שבת וגם יום טוב יש להם ענינים בין אדם לחברו, "למען ינוח עבדך ואמתך" וכו'.

וכאן הוא אומר "ששון לבי", זה מאוד מעניין. אולי היה צריך לומר "ששון העולם". אולי לומדים מכאן שיש שמחה פנימית של שבת ויום טוב.

זה הרי מחובר, שעושים מסיבה בגלל שכל אחד צריך להיות לו ששון בעצמו. זה הרי שני דברים שמחוברים, כמו מעשה המצווה עם חלות של המצווה.

ראיתי, מישהו ציין שהסוף בהלכות ספר אהבה הסתיים עם ההפטרה של "שוש אשיש". אולי בגלל זה הרמב"ם התחיל עם "כי ששון לבי". אוקיי, יפה.

סדר הלכות ספר זמנים

אומר הרמב"ם: **"ספר שלישי, והוא ספר זמנים"**. הוא מונה קודם הרמב"ם את הסדר שיעמוד בספר הזה. **"הלכותיו עשר"**, זאת אומרת כל כרך של הלכות, כל קטגוריה נקראת הלכות. יש כאן עשר, יש לנו כאן עשרה מינים, עשר קטגוריות של הלכות. **"וזהו סידורן"**.

כיצד?

הלכות שבת: עונשים, כללי לשונות, ודיני כוונה במלאכה

הלכה א (המשך) — עונשים על מלאכת שבת

דברי הרמב"ם: ואם היו שם עדים והתראה — חייב סקילה. ואם עשה בשוגג — חייב קרבן חטאת קבוע.

ואם היו שם עדים והתראה, אם היו שם עדים והתראה, העונש הוא סקילה. ואם עשה בשוגג, אם עשה את המלאכה בשוגג, כלומר, לא ידע שזו מלאכה, או לא ידע שזה שבת, או לא ידע איזה מעשה הוא עושה, חייב קרבן חטאת קבוע. הוא חייב קרבן חטאת קבוע. קבוע פירושו שתמיד יש לו אותו דין לגבי איזה סוג בהמה צריך להביא. יש כאשר זה קרבן עולה ויורד, אבל זה קרבן חטאת קבוע.

הלכה א (המשך) — הכלל של הלשונות: חייב, פטור, מותר

אומר הרמב"ם, "כל מקום שנאמר בו בשבת שאסור לעשות דבר זה חייב".

עכשיו צריך ללמוד כלל. אמרנו עכשיו שיש עונש על שבת. זה כאשר חייב, כאשר זה דבר איסור מדאורייתא בהלכות שבת, מלאכה של שבת, יש את שלושת העונשים. עכשיו צריך ללמוד כלל מסוים. יש כלל מסוים בסך הכל על הלשונות שנראה עוד בשבת. גם במשנה ובגמרא משתמשים בלשונות הללו עם הכללים, והרמב"ם עצמו ישתמש בכללים. אז מביא הוא עכשיו את שלוש הלשונות של שלוש הרמות של איסור שבת כביכול. זה שייך כאן גם מה הכלל של איזה סוג עונשים ורמות חיובים יש בשבת, וגם זו הקדמה חשובה לשאר ההלכות. תראה את הלשון "חייב", תדע מה הוא מתכוון. תראה את הלשון "פטור", תדע מה הוא מתכוון. יפה מאוד.

למשל, בהלכות קצרות אפשר כל פעם לכתוב "חייב כרת", "חייב סקילה". אבל הלכות שבת הן ארוכות, והוא הולך להביא המון גמרות. אז זה דבר טוב, הוא אומר לך עכשיו את הקוד שמשמעות "חייב", והוא לא צריך לכתוב זאת כל פעם.

הלשון "חייב"

כל מקום שנאמר בו בשבת שאסור לעשות דבר זה חייב, מה פירוש חייב? הוא חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה חייב סקילה, ואם עשה בשוגג חייב חטאת. תמיד "חייב" פירושו שהוא מקבל את העונשים לפי המצב.

הלשון "פטור"

ובכל מקום שנאמר בו שאסור לעשות דבר זה פטור, זה לא אומר שזה מותר, אלא "פטור" פירושו פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן, והיפך מחייב. אבל, זה לא אומר שזה מותר, "אסור לעשות אותו דבר בשבת, ואם עשה מכין אותו מכת מרדות", שזה איסור מדברי סופרים, הרחקה מן המלאכה. אנחנו יודעים שהחכמים הוסיפו כאשר כתוב פטור פירושו שזה לא מאיסורי דאורייתא שהיה מחייב, אלא זה אסור, כי אם היה מותר היה כתוב מותר.

"ואותה עושה בזדון", אומר לנו הרמב"ם עכשיו כלל, שתדע איזה עונש בא על דברי סופרים, "אף על פי שאין על דברי סופרים מלקות, מכין אותו מכת מרדות". כאשר הוא אכן עובר על דבר שהוא רק... מה שקורין שבות, זה רק איסור דרבנן, מקבל הוא מכת מרדות, סוג אחר של מלקות. ההלכות המדויקות הרמב"ם מסביר יותר, אבל הפירוש הוא מלקות מדרבנן, זה התרגום העברי. אם תעשה זאת פעם צריך ללמוד את הלכות עונשין של סנהדרין. אבל מכת מרדות אצל הרמב"ם פירושו בסך הכל שהרבנים נותנים מלקות, מובן לפי כלליהם, כמו שבדאורייתא יש כללים, אבל הוא מתכוון רק לומר שהוא חייב כמו שהרבנים אומרים.

חידוש: "פטור" לא פירושו "מותר" בהלכות שבת

זה חידוש מסוים, כי בדרך כלל כאשר אומרים "פטור" זה אומר שאתה לא צריך לעשות משהו, אבל כאן "פטור" פירושו שאתה פטור מהעונש הגדול אבל עדיין אסור. זה חשוב מאוד להבין.

הלשון "מותר"

גורר אדם מיטה וכיסא ומגדל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתכוון לחפור חריץ בקרקע בשעת גרירתו, ולפיכך אם חפרו הקרקע - אינו חושש בכך, לפי שלא נתכוון.

וכן, מהלך אדם על גבי עשבים בשבת, ובלבד שלא יתכוון לעקור אותן, לפיכך אם נעקרו אינו חושש.

ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו, ובלבד שלא יתכוון להשיר השיער, לפיכך אם נשר אינו חושש.

פרצה דחוקה - מותר להיכנס בה בשבת, אף על פי שמשיר צרורות.

וכן כל דבר שאין מתכוון כגון זה - מותר.

הלכה ו: לא נתכוין ואי אפשר שלא יעשה

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תיעשה בשביל אותו מעשה, אף על פי שלא נתכוון לה - חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תיעשה אותה מלאכה.

כיצד? הרי שצריך לראש עוף לשחק בו לקטן, וחתך ראשו בשבת, אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף אלא להתוך ראשו בלבד - חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שייחתך ראש החי אלא והמוות בא בשבילו.

וכן כל כיוצא בזה.

הלכה ז: מלאכה שאינה צריכה לגופה

כל העושה מלאכה בשבת, אף על פי שאינו צריך לגוף המלאכה - חייב עליה.

כיצד, הרי שכיבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן כדי שלא יאבד, או כדי שלא יישרף חרש של נר - חייב, מפני שהכיבוי מלאכה, והרי נתכוון לכבות. ואף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי, ולא כיבה אלא מפני השמן או מפני החרס - הרי זה חייב.

וכן, המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים, או המכבה את הגחלת, כדי שלא ייזוקו בהן רבים - חייב. ואף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי או לגוף ההעברה, אלא להרחיק את ההזקק, הרי זה חייב.

וכן כל כיוצא בזה.

הלכה ח: מלאכת מחשבת - נתכוון לעשות מלאכה ונעשית מלאכה אחרת

כל המתכוון לעשות מלאכה, ונעשית לו מלאכה אחרת שלא נתכוון לה - פטור עליה, לפי שלא נעשית מחשבתו.

כיצד? זרק אבן או חץ בחבירו או בבהמה כדי להרגו, והלך ועקר אילן בהליכתו ולא הרג - הרי זה פטור.

נתכוון לאיסור קל ונעשית איסור חמור: קל וחומר אם נתכוון לאיסור קל ונעשה איסור חמור, כגון שנתכוון לזרוק בכרמלית, ועברה האבן לרשות הרבים, שהוא פטור.

וכן כל כיוצא בזה.

נתכוון לדבר המותר ונעשית מלאכה: נתכוון לעשות דבר המותר, ונעשית מלאכה, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר - אינו חייב כלום.

וכן כל כיוצא בזה.

הלכה ט: נתכוון בסדר אחד ונעשה בסדר אחר

נתכוון ללקוט תאנים שחורות וליקט לבנות, או שנתכוון ללקוט ענבים ואחר כך תאנים, ונהפך הדבר, וליקט תאנים בתחילה ואחר כך ענבים - פטור. אף על פי שליקט כל שחשב, הואיל ולא ליקט כסדר שחשב, פטור, שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת.

הלכה י: נתכוון לגוף אחד ונעשה אותו המלאכה בגוף אחר

היו לפניו שני נרות דולקות או כבות, ונתכוון לכבות זו וכיבה את זו, או להדליק זו והדליק זו - חייב, שהרי עשה מן המלאכה שחשב לעשותה.

לרשות הרבים, "או מרשות הרבים לרשות היחיד", או מרשות הרבים לרשות היחיד.

ארבע רשויות

"וכמה הן הרשויות?" וכמה הן הרשויות? "ארבע", ארבע: "רשות היחיד", רשות היחיד, "ורשות הרבים", ורשות הרבים, "וכרמלית", וכרמלית, "ומקום פטור", ומקום פטור.

רשות היחיד

"איזו היא רשות היחיד?" מהי רשות היחיד? "מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים", מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים, "ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן", ורחב ארבעה על ארבעה או יותר, "כגון עיר המוקפת חומה", כגון עיר המוקפת חומה, "שדרותיה גבוהות עשרה", שחומותיה גבוהות עשרה, "ומבואות שיש להן שלשה מחיצות וקורה או לחי ברוח רביעית", ומבואות שיש להם שלוש מחיצות וקורה או לחי ברוח רביעית, "ובית שהוא גדול או קטן", ובית שהוא גדול או קטן, "הרי זה רשות היחיד גמור", הרי זה רשות היחיד גמור.

רשות הרבים

"ואיזו היא רשות הרבים?" ומהי רשות הרבים? "דרכים המפולשין מעיר לעיר", דרכים המפולשות מעיר לעיר, "ושווקים הגדולים", ושווקים הגדולים, "ומבואות המפולשין לדרכים ולשווקים", ומבואות המפולשות לדרכים ולשווקים, "ובלבד שיהיה רחבן שש עשרה אמה", ובלבד שיהיה רחבם שש עשרה אמה, "ומדברות", ומדברות, "הרי אלו רשות הרבים", הרי אלו רשות הרבים.

כרמלית

"ואיזו היא כרמלית?" ומהי כרמלית? "ימים וביקעות בימות החמה", ימים וביקעות בימות החמה, "ואפילו מקום שיש בו מים", ואפילו מקום שיש בו מים, "ואסטוונית שבין הכתלים", ואסטוונית שבין הכתלים, "אפילו רחבה הרבה", אפילו רחבה הרבה, "ומקום שאינו מוקף ארבעה על ארבעה", ומקום שאינו מוקף ארבעה על ארבעה, "ומקום שהוא פחות מעשרה", ומקום שהוא פחות מעשרה, "הרי זה כרמלית", הרי זה כרמלית.

מקום פטור

"ואיזהו מקום פטור?" ומהו מקום פטור? "מקום שהוא למעלה מעשרה טפחים", מקום שהוא למעלה מעשרה טפחים, "ואין בו ארבעה על ארבעה", ואין בו ארבעה על ארבעה, "כגון חור בכותל למעלה מעשרה", כגון חור בכותל למעלה מעשרה, "שאין בו ארבעה על ארבעה", שאין בו ארבעה על ארבעה, "וכן מקום שהוא למטה משלשה סמוך לרשות הרבים", וכן מקום שהוא למטה משלושה סמוך לרשות הרבים, "הרי זה מקום פטור", הרי זה מקום פטור.

זה מסביר את ארבע הרשויות הבסיסיות בהלכות שבת לעניין הוצאה.

הלכה ה' — דיני הוצאה בין הרשויות

המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, "או מרשות הרבים לרשות היחיד", או מרשות הרבים לרשות היחיד, "חייב", חייב. "מרשות היחיד לכרמלית", מרשות היחיד לכרמלית, "או מכרמלית לרשות היחיד", או מכרמלית לרשות היחיד, "או מרשות הרבים לכרמלית", או מרשות הרבים לכרמלית, "או מכרמלית לרשות הרבים", או מכרמלית לרשות הרבים, "פטור אבל אסור", פטור אבל אסור.

העברה דרך מקום פטור

"המעביר ארבע אמות ברשות הרבים", המעביר ארבע אמות ברשות הרבים, "חייב", חייב. "המעביר מרשות לרשות דרך מקום פטור", המעביר מרשות לרשות דרך מקום פטור, "פטור". "כיצד? איך? שני בתים משני צדי רשות הרבים", שני בתים משני צדי רשות הרבים, "והיה חלון גבוה למעלה מעשרה בין שני הבתים", והיה חלון גבוה למעלה מעשרה בין שני הבתים, "והושיט או זרק כלים מבית לבית דרך

ובכל מקום שנאמר בו שמותר לעשות דבר זה, כאשר כתוב "מותר", "הרי זה מותר לכתחילה", זה באמת מותר לכתחילה, "ואין בו עונש כלל", ואין בזה שום עונש כלל. אז יש לנו שלוש רמות: חייב - זה דאורייתא עם כל העונשים, פטור - זה דרבנן עם מכת מרדות, מותר - זה באמת מותר לגמרי.

הלכה ב' — מלאכות דאורייתא ודרבנן

ויש דברים הרבה שהן אסורין בשבת מדברי סופרים, יש הרבה דברים שאסורים בשבת מדברי סופרים, "וזה הוא כללן", וזה הכלל שלהם:

שבות - גזירה שמא יעשה מלאכה

"כל דבר שהוא תולדה מן המלאכות", כל דבר שהוא תולדה מהמלאכות, "או שהוא מביא לידי מלאכה", או שהוא מביא לידי מלאכה, "או שהוא מעין מלאכה", או שהוא דומה למלאכה, "גזרו עליו שלא יעשה", גזרו עליו שלא לעשותו, "ודברים אלו הן הנקראין שבות", ודברים אלו נקראים שבות.

מה זה שבות? זה גזירה של חכמים. למה? "מפני שנאמר 'ממצוא חפצך ודבר דבר'", כי נאמר "ממצוא חפצך ודבר דבר", "מכלל שדיבור אסור", מכלל שדיבור אסור. אם דיבור אסור, "קל וחומר למעשה", קל וחומר למעשה. זה הרעיון של שבות - דברים שהם לא ממש מלאכה אבל קרובים למלאכה או עלולים להביא למלאכה.

דוגמאות לשבות

"כיצד?" איך? "אין עולין באילן", אין עולים בעץ, "ואין רוכבין על גבי בהמה", ואין רוכבים על בהמה, "ואין שטיין על פני המים", ואין שטים על פני המים, "ואין מטפחין", ואין מוחאים כפיים, "ואין מספקין", ואין מכים על הירך, "ואין מרקדין", ואין רוקדים. "וכל כיוצא בדברים אלו", וכל הדומה לדברים אלו.

למה כל אלה אסורים? "גזרה שמא יתלוש", גזירה שמא יתלוש, "או שמא יחתוך זמורה לנהוג בה", או שמא יחתוך ענף להנהיג בו, "או שמא יעשה כלי שיט", או שמא יעשה כלי שיט, "או שמא יתקן כלי שיר", או שמא יתקן כלי נגינה. "וכן כל כיוצא באלו", וכן כל הדומה לאלו.

זה הרעיון של שבות - החכמים אסרו דברים שעלולים להביא למלאכה, גם אם הם עצמם לא מלאכה.

הלכה ג' — מצוות עשה דרבנן בשבת

ויש דברים שהן מותרין לעשותן בשבת, יש דברים שמותר לעשותם בשבת, "ואף על פי כן מנעו חכמים מהן", ואף על פי כן מנעו חכמים מהם, "מפני שנאמר 'אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי'", מפני שנאמר "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי", "מכלל שחפצי שמים מותרין", מכלל שחפצי שמים מותרים.

הבדל בין חפצך לחפצי שמים

"ואף על פי כן אמרו", ואף על פי כן אמרו, "הילוכך בשבת לא יהא כהילוכך בחול", הליכתך בשבת לא תהיה כהליכתך בחול, "ודיבורך בשבת לא יהא כדיבורך בחול", ודיבורך בשבת לא יהיה כדיבורך בחול. "לפיכך אסור לחשב חשבונות", לפיכך אסור לחשב חשבונות, "ולתקן דברים אפילו בדברים", ולתקן דברים אפילו בדיבור, "ואסור לומר אעשה כך וכך למחר", ואסור לומר אעשה כך וכך מחר, "או אקנה דבר פלוני", או אקנה דבר פלוני, "או אביא דבר פלוני", או אביא דבר פלוני. "וכן כל כיוצא בזה", וכן כל הדומה לזה.

זה עניין של שביעת דיבור - לא רק מעשה אלא גם דיבור צריך להיות שונה בשבת.

הלכה ד' — איסור הוצאה בשבת

המוציא מרשות לרשות בשבת, המוציא מרשות לרשות בשבת, "חייב", חייב. "ואיזו היא הוצאה האמורה בתורה?" ומהי ההוצאה האמורה בתורה? "המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים", המוציא מרשות היחיד

דוגמה: תאנה זו ותאנה אחרת
 הרמב"ם מביא את הדוגמה מהגמרא: **"הא למה זה דומה"**, למה זה דומה, **"למי שנתכוון ללקוט תאנה זו"**, למי שנתכוון ללקוט תאנה זו, **"וליקט תאנה אחרת"**, וליקט תאנה אחרת, **"או למי שנתכוון להרוג את זה"**, או למי שנתכוון להרוג את זה, **"והרג את זה"**, והרג את זה, **"שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה"**, שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה.

זה מלמד שאם המלאכה שנעשתה היא מאותו סוג שחשב, חייב, גם אם לא בדיוק מה שחשב.

הלכה יא — הקדים ואיחר

"אבל אם נתכוון להדליק ראשונה", אבל אם נתכוון להדליק ראשונה, **"ולכבות שניה אחריה"**, ולכבות שניה אחריה, **"ונהפך הדבר"**, ונהפך הדבר, **"וכיבה ראשונה"**, וכיבה ראשונה, **"ואחר כך הדליק שניה אחריה"**, ואחר כך הדליק שניה אחריה, **"פטור"**, פטור.

עשה שתיהן כאחת

"כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת", כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת, **"חייב"**, חייב, **"שאף על פי שלא הקדים ההדלקה"**, שאף על פי שלא הקדים ההדלקה, **"הרי לא איחר אותה"**, הרי לא איחר אותה, **"אלא עשה שתיהן כאחת"**, אלא עשה שתיהן כאחת, **"ולפיכך חייב"**, ולפיכך חייב.

זה מלמד שהסדר חשוב, אלא אם כן עשה את שניהם ביחד.

הלכה יב — נעשה ביתר או בפחות מכוונתו

"כל המתכוון לעשות מלאכה", כל המתכוון לעשות מלאכה, **"ונעשת מכוונתו"**, ונעשתה ביתר מכוונתו, **"חייב"**, חייב. **"בפחות מכוונתו"**, בפחות מכוונתו, **"פטור"**, פטור.

דוגמה: הוצאת משא לפניו ולאחריו

"כיצד?" איך? **"הרי שנתכוון להוציא משא לאחריו"**, הרי שנתכוון להוציא משא לאחריו, **"ובא לו לפניו"**, ובא לו לפניו, **"חייב"**, חייב, **"שהרי נתכוון לשמירה פחותה"**, שהרי נתכוון לשמירה פחותה, **"ונעשת שמירה מעולה"**, ונעשתה שמירה מעולה.

"אבל אם נתכוון להוציא לפניו", אבל אם נתכוון להוציא לפניו, **"ובא לו לאחריו"**, ובא לו לאחריו, **"פטור"**, פטור, **"שהרי נתכוון להוציא בשמירה מעולה"**, שהרי נתכוון להוציא בשמירה מעולה, **"הוציא בשמירה מעולה"**, והוציא בשמירה מעולה.

זה מלמד שכאשר המעשה יותר טוב ממה שחשב, חייב, אבל כאשר פחות טוב, פטור.

הלכה יג — חגור בסינר

"היה חגור בסינר", היה חגור בסינר, **"והשליך המשא בין בשרו וחלוקו"**, והשליך המשא בין בשרו וחלוקו, **"בין שבא זה המשא שדרכו להוציאו כדרך הזאת לפניו"**, בין שבא זה המשא שדרכו להוציאו כדרך הזאת לפניו, **"בין שבא לאחריו"**, בין שבא לאחריו, **"חייב"**, חייב, **"שכן דרכו להיות חוזר"**, שכן דרכו להיות חוזר.

זה מלמד שכאשר זו דרך רגילה להוציא, לא משנה איפה בדיוק הגיע.

הלכה יד — לא השלים כוונתו

"כל המתכוון לעשות מלאכה בשבת", כל המתכוון לעשות מלאכה בשבת, **"והתחיל בה"**, והתחיל בה, **"ועשה כשיעור"**, ועשה כשיעור, **"חייב"**, חייב, **"אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוון להשלימה"**, אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוון להשלימה.

דוגמה: כתיבת איגרת

"כיצד?" איך? **"הרי שנתכוון לכתוב איגרת או שטר בשבת"**, הרי שנתכוון לכתוב איגרת או שטר בשבת, **"אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו"**, אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו, **"ויכתוב כל האיגרת או כל השטר"**, ויכתוב כל האיגרת או כל השטר, **"אלא משיכתוב שתי אותיות יתחייב"**, אלא משיכתוב שתי אותיות יתחייב.

החלון", והושיט או זרק כלים מבית לבית דרך החלון, **"פטור"**, פטור, **"שהרי העביר דרך מקום פטור"**, שהרי העביר דרך מקום פטור.

זה מלמד שמקום פטור מפסיק את החיוב של הוצאה.

הלכה ו — זריקה והושטה

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים", הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, **"או מרשות הרבים לרשות היחיד"**, או מרשות הרבים לרשות היחיד, **"חייב"**, חייב. **"המושיט מרשות לרשות"**, המושיט מרשות לרשות, **"אם היה החפץ בידו"**, אם היה החפץ בידו, **"פטור אבל אסור"**, פטור אבל אסור.

הבדל בין זריקה להושטה

למה יש הבדל? **"שהזורק עושה מעשה גמור"**, שהזורק עושה מעשה גמור, **"והמושיט לא עשה מעשה גמור"**, והמושיט לא עשה מעשה גמור, **"עד שיניח החפץ במקום אחר"**, עד שיניח החפץ במקום אחר. זריקה היא מלאכה שלמה, הושטה היא רק חצי מלאכה.

הלכה ז — עקירה והנחה

כל המוציא", כל המוציא, **"עד שיעקור מרשות זו"**, עד שיעקור מרשות זו, **"ויניח ברשות אחרת"**, ויניח ברשות אחרת, **"אינו חייב"**, אינו חייב. **"לפיכך אם עקר ולא הניח"**, לפיכך אם עקר ולא הניח, **"או הניח ולא עקר"**, או הניח ולא עקר, **"פטור"**, פטור.

שנים שעשאוהו

"עקר אחד והניח אחר", עקר אחד והניח אחר, **"שניהן פטורין"**, שניהם פטורים. **"שזה לא עשה מלאכה גמורה"**, שזה לא עשה מלאכה שלמה, **"וזה לא עשה מלאכה גמורה"**, וזה לא עשה מלאכה שלמה.

זה מלמד שצריך עקירה והנחה על ידי אותו אדם כדי להתחייב.

הלכה ח — כוונה במלאכה

כל העושה מלאכה בשבת", כל העושה מלאכה בשבת, **"צריך שתהא מלאכתו מתכוונת"**, צריך שתהיה מלאכתו מכוונת. **"כיצד?"** איך? **"אם נתכוון לחתוך"**, אם נתכוון לחתוך, **"וחתך"**, וחתך, **"חייב"**, חייב. **"נתכוון לחתוך"**, נתכוון לחתוך, **"ונקרע"**, ונקרע, **"פטור"**, פטור.

מתכוון לדבר אחד ועשה דבר אחר

נתכוון לזרוק שמונה אמות ברשות הרבים", נתכוון לזרוק שמונה אמות ברשות הרבים, **"וזרק ארבע"**, וזרק ארבע, **"פטור"**, פטור. **נתכוון לזרוק ארבע"**, נתכוון לזרוק ארבע, **"וזרק שמונה"**, וזרק שמונה, **"חייב"**, חייב.

למה? **"שהרי נתכוון לעשות מלאכה"**, שהרי נתכוון לעשות מלאכה, **"ועשה מלאכה יתירה"**, ועשה מלאכה יתירה.

הלכה ט — מתכוון לחפץ זה ועשה בחפץ אחר

נתכוון לזרוק חפץ זה", נתכוון לזרוק חפץ זה, **"וזרק חפץ אחר"**, וזרק חפץ אחר, **"אם שוין כשיעור"**, אם שוים כשיעור, **"חייב"**, חייב, **"ואם לאו"**, ואם לאו, **"פטור"**, פטור.

דוגמה: תאנה זו ותאנה אחרת

"כיצד?" איך? **"נתכוון לזרוק ככר"**, נתכוון לזרוק ככר, **"וזרק גוש עפר"**, וזרק גוש עפר, **"אם שניהם כשיעור"**, אם שניהם כשיעור, **"חייב"**, חייב. **"ואם אין בגוש עפר כשיעור"**, ואם אין בגוש עפר כשיעור, **"אף על פי שיש בככר כשיעור"**, אף על פי שיש בככר כשיעור, **"פטור"**, פטור.

זה מלמד שצריך שהחפץ שעשה בו יהיה כשיעור, לא רק מה שהתכוון.

הלכה י — מלאכת מחשבת

"וכן כל כיוצא בזה", וכן כל הדומה לזה. **"שנאמר 'מלאכת מחשבת'"**, שנאמר "מלאכת מחשבת", **"עד שיתכוון למלאכה ויעשנה"**, עד שיתכוון למלאכה ויעשנה.

דוגמה: אריגת בגד

"וכן אם נתכוון לארוג בגד שלם", וכן אם נתכוון לארוג בגד שלם, "משיארוג שני חוטי יתחייב", משיארוג שני חוטים יתחייב, "ואף על פי שכוונתו להשלים", ואף על פי שכוונתו להשלים, "הואיל ועשה כשיעור בכוונה", הואיל ועשה כשיעור בכוונה, "חייב", חייב.

זה מלמד שהשיעור הוא מה שקובע, לא השלמת כל הכוונה.

הלכה טו — שנים שעשאוה - כל אחד יכול לעשותו לבדו

"כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו", כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו, "ועשו אותה שנים בשותפות", ועשו אותה שנים בשותפות, "בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה", בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה, "כגון שעקר זה החפץ מרשות זו", כגון שעקר זה החפץ מרשות זו, "והניחו השני ברשות אחרת", והניחו השני ברשות אחרת, "בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחילה ועד סוף", בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחילה ועד סוף, "כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו", כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו, "או אחזו כיכר והוציאוהו מרשות לרשות", או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות, "הרי אלו פטורין", הרי אלו פטורים.

זה מלמד שכאשר כל אחד יכול לעשות לבדו, ועשו ביחד, פטורים.

הלכה טז — אין אחד יכול לעשותו לבדו

"ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו", ואם אין אחד מהם יכול לעשותה לבדו, "עד שיצטרפו", עד שיצטרפו, "כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים", כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים, "הואיל ואין כוח באחד מהן לעשותה לבדו", הואיל ואין כוח באחד מהם לעשותה לבדו, "ועשו אותה בשותפות מתחילה ועד סוף", ועשו אותה בשותפות מתחילה ועד סוף, "שניהן חייבין", שניהם חייבים, "ושיעור אחד לשניהם", ושיעור אחד לשניהם.

אחד יכול ואחד אינו יכול

"היה כוח באחד מהן להוציא קורה זו לבדו", היה כוח באחד מהם להוציא קורה זו לבדו, "והשני אינו יכול להוציאה לבדו", והשני אינו יכול להוציאה לבדו, "ונשתתפו שניהם והוציאוה", ונשתתפו שניהם והוציאוה, "זה שיכול חייב", זה שיכול חייב, "והשני מסייע הוא", והשני מסייע הוא, "ומסייע אינו חייב כלום", ומסייע אינו חייב כלום.

זה מלמד את ההבדל בין שותף למסייע.

הלכה יז — מקלקל

"כל המקלקל פטורין", כל המקלקלים פטורים. "כיצד?" איך? "הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה", הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה, "וכן אם קרע בגדים או שרפן", וכן אם קרע בגדים או שרפן, "או שבר כלים דרך השחתה", או שבר כלים דרך השחתה, "הרי זה פטור", הרי זה פטור.

"חפר גומא ואינו צריך אלא לעפרה", חפר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, "הרי זה מקלקל ופטור", הרי זה מקלקל ופטור.

למה? "אף על פי שעשו מלאכה", אף על פי שעשו מלאכה, "הואיל וכוונתם לקלקל", הואיל וכוונתם לקלקל, "פטורין", פטורים.

הלכה יח — מקלקל על מנת לתקן

"כל המקלקל על מנת לתקן", כל המקלקל על מנת לתקן, "חייב", חייב.

"כיצד?" איך? "הרי שסתר כדי לבנות במקומו", הרי שסתר כדי לבנות במקומו, "או שמחק כדי לכתוב במקום שמחק", או שמחק כדי לכתוב במקום שמחק, "או חפר גומא כדי לבנות בתוכה יסודות", או חפר גומא כדי לבנות בתוכה יסודות, "וכל כיוצא בזה", וכל הדומה לזה, "חייב", חייב, "ושיעורו כשיעור המתקן", ושיעורו כשיעור המתקן.

זה מלמד שכאשר הקלקול הוא לשם תיקון, זו מלאכה וחייב.

הלכה יט — מקצת בשוגג ומקצת בזדון

"כל העושה מלאכה בשבת", כל העושה מלאכה בשבת, "מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון", מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון, "בין שהזיד ולבסוף שגג", בין שהזיד ולבסוף שגג, "בין ששגג ולבסוף הזיד", בין ששגג ולבסוף הזיד, "פטור", פטור.

למה? "עד שיעשה שיעור המלאכה כולו מתחילה ועד סוף בזדון", עד שיעשה שיעור המלאכה כולו מתחילה ועד סוף בזדון, "ואחר כך יהיה חייב כרת וסקילה", ואחר כך יהיה חייב כרת וסקילה, "או יעשהו כולו בשגגה מתחילה ועד סוף", או יעשהו כולו בשגגה מתחילה ועד סוף, "ואחר כך יהיה חייב חטאת קבועה", ואחר כך יהיה חייב חטאת קבועה.

זה מלמד שצריך שכל המלאכה תהיה באותו מצב - או כולה בזדון או כולה בשגגה - כדי להתחייב.

הלכות שבת — סדר ספר זמנים והקדמה לפרק א

סדר ספר זמנים — המשך

כלל 1: מן החמור אל הקל — ארבע רמות של שביתה

דובר 1:

יש פחות או יותר שלושה כללים של הסדר. הכלל הראשון הוא מן החמור אל הקל, ששבת היא בסדר של שביתה. כולם יודעים שיש ארבע רמות של שביתה בימים טובים.

יש שבת שאסור לעשות אפילו מלאכת אוכל נפש. יש יום כיפור שגם כן, אבל עם פחות חומרה, אין סקילה, אבל יש גם מצוות תענית, אבל המלאכה היא כמו שבת. אחר כך יש ימים טובים שמותר לעשות אוכל נפש, זו רמה שנייה, יכול להיות הרמה השלישית: שבת, יום כיפור, ימים טובים. אחר כך יש רמה רביעית, ימים טובים חולים, כמו חנוכה, פורים, תעניות, שיש בהם איזה עניין של לא לעשות מלאכה, מנהגים מסוימים, אבל אין איסור מלאכה. אז זה קודם כל סדר שרואים כאן, הוא הולך משבת ליום כיפור ליום טוב לימים טובים חולים, אפשר לקרוא להם.

כלל 2: דאורייתא קודם דרבנן

דבר שני הוא דאורייתא דרבנן. אפשר לראות, למשל, עד הלכות קידוש החודש זה לכאורה בוודאי לגמרי דאורייתא. הלכות תענית יש לרמב"ם, יש לזה עיקר מן התורה, אבל למשל תשעה באב אינו מצווה דאורייתא, זו מצווה דרבנן. אז זה חצי דאורייתא חצי דרבנן. זה הדבר השני, הוא מתחיל עם דאורייתא, ומגילה וחנוכה זה כבר לגמרי רק דרבנן. אז זה הדבר השני.

כלל 3: מן הכלל אל הפרט

והדבר השלישי הוא מן הכלל אל הפרט. כמו שבמקום לעשות הלכות יום טוב איזה הלכות אחת ולדבר על הלכות פסח וסוכות כל אחת בנפרד, הוא עושה קודם את הכלל, שביתת יום טוב, שזה שווה בכל הימים טובים השביתה ממלאכה. ואחר כך המצוות הפרטיות שנוהגות בהלכות פסח. אין הלכות פסח אצל הרמב"ם, יש הלכות חמץ ומצה. פסח, השביתה עומדת כבר בהלכות שביתת יום טוב. מה שעומד רק מה שצריך בפסח עומד כבר בהלכות תפילה. זה סדר הרמב"ם. כאן הוא אומר רק מה הן המצוות המיוחדות של פסח.

דיגרסיה: שקלים וקידוש החודש — למה הם בסוף

אחר כך גם, אני חושב ששקלים וקידוש החודש הם שתי הלכות שלא שייכות לגמרי לסדר, כי הם בסוף של המצוות הדאורייתא, ושם הם שייכים, הוא לא מצא מקום טוב יותר לשים אותם. אמנם, כמו שאתה אומר, אפשר לשים קידוש החודש בהתחלה, אבל זה לא מתאים, זה לא נכון כאן. בספר המצוות אני חושב שקידוש החודש הוא אכן הראשון של הקבוצה.

דובר 2:

בסדר. כן.

דובר 1:

גם, למשל כמו שאתה אומר שקלים וקידוש החודש, אפשר לחשוב על מקומות אחרים שזה יכול להתאים. שקלים יכול להתאים כדין בהלכות

מלאכה, יש עוד שני דברים שאינם ממש מלאכה, אבל אסור לעשותם, וזה לא נוסף.

וחמש היא כבר מצווה חדשה, אין לזה קשר למלאכה, אלא דבר נוסף, מצוות לקדש היום בזכירה, מצוות קידוש, לקדש את היום על ידי הזכרתו, על ידי הזכרתו בתפילה, בקידוש.

למה חמש מצוות? תורה שבעל פה מסבירה תורה שבכתב

ויש מצווה שהרמב"ם מסביר למה חמש, כי למשל בתורה כתוב הרבה יותר מחמש פעמים את מצוות שבת. אבל חז"ל אמרו לנו עם תורה שבעל פה אילו אמרו כתוב אותו דבר כמה פעמים כדי להזהיר יותר, ואילו היא מצווה נוספת. למשל, "שלא לענוש בשבת" למדו לנו שהתורה לא התכוונה שתם עוד פעם להזהיר על שבת, אלא התכוונה לזה ספציפית. אז זה איך תורה שבעל פה מסבירה את התורה שבכתב.

פרק א, הלכה א – מצוות שביתה ועונשיה

דובר 1:

ובואו נלך הלאה ברמב"ם. אז אלה המצוות. נלך עכשיו ללמוד את הפרק הראשון. הפרק הראשון מתחיל הרמב"ם כדרכו עם ההגדרה של המצווה. מה החיוב? אילו עונשים מקבלים על זה? אילו דברים הם דאורייתא ודרבנן? נראה. ואחר כך הוא הולך לומר בפר

הלכות שבת: דבר שאינו מתכוין, פסיק רישיה, ומלאכה שאינה צריכה לגופה

וזה גם כן חידוש, לא תמיד צריך לומר זאת כאשר אומרים פטור. לא בכל התורה כולה כאשר כתוב פטור הכוונה פטור אבל אסור. יש מקומות שפטור פירושו פטור ומותר. אבל כאן בשבת, ואולי עוד הלכות מסוימות, צריך לדעת שכאשר כתוב פטור אל תחשוב שמותר. פטור פירושו רק שאין צריך להביא סקילה, אבל אסור לעשות, ואפילו אם עושה במזיד יש אפילו מלקות מדרבנן.

חידוש: מכת מרדות – ממש עונש, לא רק כפייה

ומלקות מדרבנן רציתי להדגיש, וכפי שרבי יצחק הסביר, שיש הרבה פעמים שכופים, כלומר שבית הדין מכריח שיפסיק, אבל אין עונש אחר כך. אבל הרמב"ם לומד, הוא קורא לזה מכת מרדות, כלומר כן, ממש עונש ראוי, לא רק שכופים, כמו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני או משהו כזה. זה דין נוסף. אבל שוב, יכול להיות שהחכמים מחלקים שהם לא נתנו מלקות על זה, הם אמרו כן, אין חיוב. הרמב"ם מביא הכל כחיוב ממש. אוקיי, אלה לא שלנו.

כלומר, למשל, מספר המדע למדנו את העונש שחכמים משתמשים כנידוי. כאן הוצגנו לעונש חדש שחכמים משתמשים, מכת מרדות. לא ראיתי מכת מרדות, אני זוכר בהלכות מסוימות הרמב"ם אמר. והגמרא הרבה פעמים, הגמרא לא כל כך שיטתית בדרך זו. בגמרא כתוב לפעמים "חייב מלקות", והגמרא מתכוונת לומר מכות מרדות שהוא מדרבנן. הרמב"ם עשה מזה מערכת עקבית. כאשר יש איסור דרבנן הוא כתב "מלקים אותו מכות מרדות".

הלשון "אין עושין" / "אסור לעשות"

אוקיי, אומר הרמב"ם הלאה, "וכן כל מקום שנאמר 'אין עושין כך וכך' או 'אסור לעשות כך וכך בשבת'", כאשר כתוב כך, הכוונה בדרך כלל לא שזה דאורייתא, אלא הכוונה שזה אסור מדרבנן. ומה קורה אם עשה בזדון? הרמב"ם לא אומר לנו על עדים, צריך עדים למה, זה אנחנו לא יודעים, "מלקים אותו מכות מרדות".

הרמב"ם אמר את כללי המילים, השפה, מה פירוש "אסור". אם היה אסור מדרבנן לא היה כתוב "אסור", אם היה אסור מדאורייתא לא היה כתוב "אסור", היה כתוב "חייב". הרי כתוב "אין עושין", היה כתוב "חייב", לא "אין עושין".

הלשון "מותר"

קדשים, כסף לקרבנות. קידוש החודש אפשר לשים איפשרו כמו בין ההלכות של דינים, אני יודע, בסנהדרין, הלכות שופטים שם.

האסתטיקה של הרמב"ם – למשל הלכות עירובין

אבל צריך להבין, קודם כל נאמר יפה מאוד שהרמב"ם שם דגש על האסתטיקה. על זה הוא מתחיל עם פסוק. גם האסתטיקה היא שלא יהיו ספרים דקים מאוד וספרים עבים מאוד, וגם בהלכות.

למשל, הלכות עירובין היא ענף בהלכות שבת. אז היה יפה מאוד שבת, שביתת עשור, שביתת יום טוב, שלושה מיני שביתות, כי עירובין הוא סניף בשביתות. אבל יש גם דברים מעשיים, שהלכות שבת נעשות ארוכות מאוד, והרמב"ם לא רוצה שאדם... צריך להיות סדר ללומדים ולספר, אז הוא הוציא את הלכות עירובין ושם אותן כענף נפרד, כי זו קטגוריה בפני עצמה. בעצם, הגמרא עשתה את זה כך, הוא הולך להתחיל.

דיגרסיה: המושג "שביתה"

אבל יש לי גם עוד דבר קטן, שיש כאן את המילה "שביתה", אותה מילה כמו "שביתה" של שבת, זו אותה מילה "שביתת עשור". כי "שביתת עשור" פירושה שני דברים: שביתה ממלאכה ושביתה מאכילה. כך כתוב, הרמב"ם קורא לזה כך, "לשבות" מאכילה. כמו למשל גם שמיטה נקראת "לשבות" מלעשות את העבודה הרגילה. "לשבות" פירושו לשבור את המחזור הרגיל.

איך לוקחים את זה? זו לשון של לעצור, פירושו, משהו שעושים בדרך כלל, ועכשיו עוצרים לעשות אותו. כל יום אדם אוכל ועובד. יום כיפור עוצרים אותו מאכילה, ושבת עוצרים אותו מעבודה. ושביתת יום טוב היא סוג חלש יותר, כי פחות דברים, החיוב הוא פחות, כלומר, מותר לעשות מלאכות מסוימות של אוכל נפש, וגם זה זה זה אינו חייב סקילה, זה פחות חמור. זה בא שם.

דובר 2:

יפה מאוד.

הקדמה להלכות שבת – חמש המצוות

דובר 1:

בסדר, ואת הלכות שבת, בואו נעזוב, נדלג לתחילת הלכות שבת, כי כאן הוא מביא על כל הלכה, נלמד שם. לא נלמד עוד את ספר המצוות, אלא נלמד את חמש המצוות שיש בהלכות שבת.

אומר הרמב"ם, "יש בכללן חמש מצוות". תמיד מתחיל הרמב"ם בדרכו עם איפה נכנסות ההלכות לתרי"ג מצוות. אומר הוא, הלכות שבת יש בהן חמש מצוות, שתי מצוות עשה ושלוש מצוות לא תעשה, שתי מצוות עשה ושלוש לא תעשה, וזהו פרטן.

חמש המצוות – מאורגנות לפי עניין

המצווה הראשונה היא לשבות בשביעי, לעצור ולהפסיק לעבוד בשביעי, שלא לעשות בו מלאכה. המצווה השנייה היא... מצוות עשה...

אז, אני רוצה לומר, הרמב"ם עושה רשימה כזו בתחילת כל הלכה. ספר הרמב"ם הוא בעצם ספר המצוות מורחב, נכון? אבל מאורגן לפי ההתאמה שנקראת הלכות. וממילא אומר הוא, בהלכות שבת זה בנוי על חמש מצוות, שתי עשה ושלוש לא תעשה.

אבל הוא לא מארגן, ברשימה שלו הוא לא אומר שתי מצוות עשה קודם ואחר כך שלוש מצוות לא תעשה, אלא נכון, הוא רואה כבר לפי העניין.

אז למשל, יש מצוות עשה, א', לשבות בשביעי. אחר כך ב', מצוות לא תעשה, כלומר שלא לעשות בו מלאכה. זה בעצם שני צדדים של אותו דבר, נראה בקרוב את ההלכה של זה.

אחר כך יש עוד שתי מצוות לא תעשה, ג', שלא לענוש בשבת, שלא להעניש בשבת, בית דין לא יתן עונש בשבת, לאו בפני עצמו לפי הרמב"ם. המצווה הרביעית, שלא לצאת חוץ לגבול בשבת, שלא לצאת חוץ מגבול שבת, שאינו מהלאו של "לא תעשה מלאכה", זה לאו נוסף, מצוות תחום שבת. אז אלה כמו שתי תוספות על "לא תעשה בו מלאכה". חוץ מלא

כבר אמרו לנו איך אומרים מותר לכתחילה. מותר לכתחילה אומרים במילים מותר לעשות כך וכך. אחד חייב, איך יודעים שהוא לא חייב? כאשר כתוב המילה ברור. כך נראה מה... אוקיי, אנחנו אצל האחרונים, ברוך השם. אתה יכול להסתכל במפרשים אחר כך.

הלכה ה' — דבר שאין מתכוין (מלאכה בלא כוונה)

אומר הרמב"ם הלאה. אוקיי, עד כאן למדנו מה חייבים, מה פטורים, מה העיקר איסור של עשיית מלאכה בשבת. עכשיו נלמד שונות... לא, אנחנו עדיין רחוקים מאוד מלמוד מה המלאכה, זה רק יגיע בפרק ז'. אנחנו עכשיו נלמד כללים של מה פירושו עשה מלאכה, לשם כוונה, לשם... כלומר, הוא ייתן כאן כמה מקרים של מה פירושו לא עשה מלאכה כי חסרה כוונה. הוא יאמר לנו כאן שמלאכה באה עם כוונה, זה מה שחייב. ומה פירוש לא כוונה, יאמר לנו איזה דבר יכול להיקרא לא כוונה, ואיזה דבר נקרא כוונה אפילו שזה נראה כאילו אין לו כוונה או מה. כן, אלה ההלכות הבאות, סוגיות יפות בגמרא, מדברים על זה הרבה, אבל נלמד כאן מאוד פשוט. כן, אנחנו רוצים לדעת את הכללים, אנחנו לא רוצים לדעת למדנות שרק מבלבל אנשים. לא, לא, אנחנו צריכים להבין. אנחנו לא צריכים להבין כלום, אנחנו צריכים לדעת שזה כתוב.

דבר שאין מתכוין — אפשר שתעשה ואפשר שלא תעשה

דברי הרמב"ם: דברים המותרין לעשותן בשבת, אבל בשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה — אם לא נתכוין לאותה מלאכה אלא נתכוין לדבר המותר לעשותו הרי זה מותר. כיצד? גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתכוין לחרוץ בקרקע בשעת גרירתו.

אומר הרמב"ם, "דברים המותרין לעשותן בשבת" — דברים שמותר לעשות בשבת, כמו שהוא כבר ייתן דוגמה, "אבל בשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה" — כאשר עושים את הדברים המסוימים שמותר לעשות, הרבה פעמים בדרך אגב נתפס עם זה, זה קורה, נעשית עם המעשה עוד משהו מלאכה, אבל זה רק אפשרות, פעם כן, פעם לא. אז כך, "אם לא נתכוין לאותה מלאכה אלא נתכוין לדבר המותר לעשותו הרי זה מותר" — אם לא התכוון למלאכה, אלא התכוון לדבר המותר לעשותו, הוא מותר. הכוונה לא פירושה שהוא דוחף עם עיניים עצומות והוא עושה כוונות, הוא מתכוון לעשות את המלאכה, הוא מתכוון לעשות את הדבר המותר. והדוגמה תסביר. "כיצד? גורר אדם מטה וכסא וספסל". אדם רשאי לגרור מטה, או כסא, או ספסל, וכיוצא בהן בשבת, כי זה דבר המותר לעשות בשבת, הוא רשאי לשאת דברים בשבת במקום שמותר לשאת.

אבל ובלבד שלא יתכוין לחרוץ בקרקע בשעת גרירתו, כאשר הוא גורר דבר כבד,

הלכות שבת: דבר שאינו מתכוין, פסיק רישיה, ומלאכה שאינה צריכה לגופה

הלכה ה' (המשך) — דבר שאינו מתכוין: דוגמאות ותנאים

והדוגמה תסביר. כיצד? גורר אדם מטה וכסא וספסל, אדם רשאי לגרור מטה, או כסא, או ספסל, וכיוצא בהן בשבת, כי זה דבר המותר לעשות בשבת, רשאי לשאת דברים בשבת במקום שמותר לשאת, ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ בקרקע בשעת גרירתו. כאשר הוא גורר דבר כבד עלול לעשות חריץ ברצפה. אז אם אדם רוצה לעשות חריץ ברצפה והוא גורר מטה, אז בוודאי אז הוא עובר ממש על המלאכה של, מה שנלמד אחר כך, של חורש, של חפירה, עשיית חור ברצפה.

מה קורה אבל כאשר אדם לא רוצה לחפור את הרצפה, הוא רוצה לגרור את מיטתו, אבל גרירת המיטה הרבה פעמים עושה חריץ כזה ברצפה? אומר הרמב"ם שמותר לעשות זאת. ולפיכך, אם עשה כך, גרר דבר כבד והיה חופר עם זה את הקרקע, אינו חושש בכך, הוא לא צריך לחשוש שנכשל באיסור, לפי שלא נתכוין לחרוש, הוא לא התכוון לחרוש, הוא לא התכוון.

"וכן כל מקום שנאמר 'מותר לעשות כך וכך'", כאשר כתוב "מותר", הכוונה לא לומר שזה מותר מדאורייתא, אלא שזה מותר לכתחילה.

הלשון "אינו חייב כלום" / "פטור מכלום"

"וכן כל מקום שנאמר 'אינו חייב כלום' או 'פטור מכלום'", כאשר מוסיפים את המילה "כלום", אז הכוונה שגם לא באה העונש של מכות מרדות, "אינו מלקים אותו כלל", לא באה שום מכה, שום עונש, גם לא עונש רבני.

דיון: האם "אינו חייב כלום" פירושו מותר לגמרי?

דובר 1: אבל לכאורה משמע שזה עדיין אסור מדרבנן?

דובר 2: לא, לא, לא. זה גם מותר מדרבנן. כי הלשון "מכלום" באה להוציא בדיוק את זה.

כלומר, הרמב"ם שאומר בסך הכל בשני הפרטים, יש שלוש רמות בהלכות שבת: יש חייב, פטור, ומותר. עכשיו, שלוש הרמות, לא תמיד הן בדיוק בלשונות. יש עוד לשון שאומרים אצל פטור... סליחה, אצל פטור יש רק לשון אחת. אבל לא, יש עוד לשון. אצל חייב יש רק לשון אחת. פטור יש שתי לשונות או שלוש: "פטור", אבל אפשר גם לומר "אין עושים" או "אסור לעשות", שזה פירושו לא חייב, זה פירושו רק... סליחה, זה פירושו פטור מדאורייתא אבל חייב מדרבנן. אותו דבר, מותר יש שתי לשונות. כאשר כתוב מותר. אז מה אומר אחד חייב כלום? מה המילה כלום מוציאה? אפילו לא מכות מרדות. כאשר היה פטור אבל לפי זה היה מכות מרדות, זה מותר. כך אני מבין.

מותר לעולם לא כתוב שזה רק מותר מדאורייתא. אם כתוב מותר הכוונה גם מותר מדרבנן. אם כתוב פטור, הכוונה שהוא רק פטור מדאורייתא, ובכלל לא פטור מכות מרדות. לדעת פטור מכות מרדות, יכתוב "אינו חייב כלום", אם פטור מכלום. אבל עדיין מאוד אפשרי שיש איסור דרבנן שאין עליו מכות מרדות, ועל זה כתוב "אינו חייב כלום". כי אם לא, לא היה צורך לעשות שתי לשונות לאותו דבר.

דובר 1: לא, לא, לא. יש הרבה לשונות. למה לא תמיד יכתוב אותה לשון?

דובר 2: ההגיון של הלשונות הרי הגיוני. חייב פירושו חייב חטאת. פטור פירושו פטור, פטור ממהו עונש. זה הרי חייב, חייב זה חייב, לא חייב לעשות שום. כאשר אומרים אסור, הכוונה לא שאתה מקבל עונש? דווקא הרמב"ם סובר שאתה מקבל מכות מרדות, יכול להיות אמת, אבל המילה אומרת אל תעשה זאת. מותר פירושו אתה רשאי לעשות זאת, זה תרגום אחר. אבל אותו דבר, "אינו חייב כלום", למה נותנים לו את הלשון כלום? את הלשון כלום נותנים לו שזה מותר. כך אני מבין. מה יכול להיות אחרת?

אם היה מותר, קשה לומר ש"אינו חייב כלום" פירושו לומר... למה לא יעשו החכמים את אותה לשון מהתורה?

דובר 1: אמרתי ש... התורה לא כתוב פטור, התורה כתוב... אני מדבר אבל על הרמב"ם. למה הוא לא יהיה עקבי ויאמר ש"אינו חייב" פירושו רק לא העונש?

דובר 2: כי אני מאמין כבר, יש בוודאי הלכות בהלכות שבת שאין מכות מרדות אבל יש איסור דרבנן, כי זה חומרא, כי צריך לקבל את החומרא, או כי... לא נראה לנו.

אוקיי, בואו נראה אם מוצאים ראיות.

דובר 1: אני לא צריך ראיות.

דובר 2: לא, לא צריך ראיות, אבל הכסף משנה אומר דבר כזה. אבל יש ברמב"ם, כל דבר יש יותר מלשון אחת. יש לשון כללית, אפשר לזכור, כל אחד יכול לזכור פעם לומר פטור, פעם הוא אומר "אינו חייב כלום". זה אותו דבר, זה לא בעיה כזו. נראה לנו כאן שהכסף משנה הגיוני מאוד כבר.

דובר 1: למדת את זה לפני השיעור, קודם.

דובר 2: בדרך כלל כאשר אדם מסתכל במשהו אחר כך הכוונה... לא, כבר קודם הסתכלתי בכסף משנה. לא, לא, הוא הרי אומר את זה במילים פשוטות, "אינו חייב כלום" פירושו שהוא לא... למה הוא לא יאמר פטור?

ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה. אם אדם עושה משהו שתמיד קורה מזה כתוצאה מלאכה, אפילו כוונתו לא היתה המלאכה, אבל התוצאה מביאה בהכרח... המעשה מביא בהכרח את התוצאה, את המלאכה, הוא חייב.

דוגמה: חותך ראש עוף

הרמב"ם ממשך. **הרי שהיה צריך לראש עוף לשחק בו לקטן.** יש לו עוף, והוא רוצה את הראש של העוף כדי לשחק לקטן. אז מה הוא עושה? **חותך ראשו בשבת.** הוא חותך את הראש של העוף כדי שיהיה לו הראש ממנו כדי שיוכל לתת לקטן. **אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף אלא לחתוך ראשו בלבד.** האדם יטען, "אני לא שוחט כאן, אני מישוהו שרוצה לחתוך את הראש". כך שוחטים. אבל אני לא מחפש לשחוט כאן, אני צריך בדיוק צעצוע כזה. הילד שלי חסר צעצוע כזה, אני אתן חיתוך את החתיכה. הוא כן חייב. למה? זה אמנם דבר שאינו מתכוין, הוא לא מתכוון לחתוך, הוא מתכוון רק שיהיה לו הראש. אבל אין דרך שיהיה לו הראש בלי לחתוך. **זה דבר ידוע שאי אפשר יחתוך ראשו של חי אלא וימות בו בשעה.** זה דבר ידוע שאי אפשר לחתוך, את הדבר הספציפי הזה אי אפשר לחתוך בלי שיהרוג עם זה. ממילא, אפילו זה דבר שאינו מתכוין, אבל אין כאן את התנאי השני שזה אפשר ולא אפשר. **וכן כל כיוצא בזה.**

חידוש: קטגוריה של מעשה, לא מקרה ספציפי

הלכות שבת – מלאכה שאינה צריכה לגופה ומלאכת מחשבת

מה שרואים כאן הוא שכאשר הקטגוריה של הדבר היא שהוא תמיד אי אפשר, אין אדם צריך להסתכל במקרה הספציפי שלו האם זה יקרה או שזה לא צריך לקרות, הוא לא צריך לחקור מראש, לעשות ניסויים. אבל אם זה מין דבר שלא תמיד קורה בהכרח תוצאה כזו, וזו לא כוונתו, אבל אם זה אבסורדי, כל אחד יודע שזה קורה, לא עוזר. אי אפשר לומר שזו לא הייתה כוונתו.

זו חקירה שהיא אחת מהנפקא מינות אבל למעשה, אבל מה שנכון, מה שנפקא מינה למעשה היא השאלה שאתה שאלת בצדק רב, האם כל פעם אפשר לעשות רוב ולבדוק את זה. מהדוגמאות לפחות שהרמב"ם הביא, הרמב"ם לא נכנס לטעמים ולמדנות, אבל מהדוגמאות שהרמב"ם מביא רואים בבירור שלפחות הפסיק רישיה ולא ימות שאנו אומרים שמודה רבי שמעון על זה שזה אסור, מביאים את הדוגמה הכי ברורה שיכולה להיות. לא אומרים "אבל אם הוא יפרוץ דחוק מאוד שזו הדרך היחידה", זה מאוד לא זה. אז זה נשמע שזה יותר נוטה לצד הזה.

אז יש לזה קשר לקטגוריה, לא למקרה הספציפי. אותם דברים שתמיד הם הם הדברים המחוברים, תמיד להוריד את הראש של תרנגולת זה להרוג את התרנגולת, זה אסור לעשות. אבל אותו דבר כמו לעבור במקום חלש, לא אסרו את המין דבר הזה, זה נקרא עדיין דבר שאינו מתכוין. אני יכול אולי לומר את זה ככה, אבל אני יודע אפילו אם זה מילה נכונה. זה מאוד ודאי. כלומר, כל דבר בעולם הוא קצת ספק. אני גורר משא, משא כבד מאוד, מיטה, זה תמיד ספק, כי זה לא כלי מחרישה, זה מיטה. מי יודע, זה תלוי כמה חזק החול, וכמה כבדה המיטה, וכמה רע גוררים, והאם הוא מרים אותה גבוה יותר, או נמוך יותר, תלוי באלף דברים. בסופו של דבר, אני אומר לך, יש דרך אחת בעולם שחותרים את הראש של תרנגולת והיא עדיין חיה. חוץ, אני לא יודע, אם זה באבא סאלי, אני לא יודע. בדרך הטבע אין דבר כזה. על זה מדברת הגמרא תמיד.

ביאור: קטגוריה היא העיקר, לא שני תנאים שווים

הייתי אומר את זה ככה, שמה שהרמב"ם אומר שזה מותר, הוא אומר שני תנאים, אבל זה לא שני תנאים שווים. הקטגוריה של הדבר היא דבר שאינו מתכוין. אלא הוא אומר כאן שיכול להיות דבר שהוא מתכוין לדבר אחד, אבל זה נקרא גם מתכוין. כשאחד חותך את הראש כדי לשחק, הוא עשה כאן שני דברים: הוא שחט תרנגולת, והוא נתן לילד שלו משהו לשחק, כי שני הדברים קרובים מחוברים. אבל דבר שבקטגוריה, לגרום חפץ בית, חפץ מהבית, זו לא הקטגוריה של משהו שעושה תמיד חור. כלומר, למשל, אם

אותו דבר, עוד דוגמה. **וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת,** אדם רשאי ללכת על דשא בשבת, ובהליכה על דשא יכול להיעקר דשא, **ובלבד שלא יתכוין לעקור אותן,** זו הרי לא כוונתו, כוונתו הרי רק ללכת, **לפיכך אם נתלשו אינו חושש,** אם נעקר כן הוא לא חושש, כי זה דבר שאינו מתכוין, זה לא התכוון.

עוד דוגמה, **ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו.** רשאי לרחוץ את הידיים בעפר הפירות, עם סוג של דבר שמשמשים לרחוץ את הידיים, אבק, אבקה של פירות מסוימים למה, כמו שמשמשים בסבון, ורוחצים עם זה את הידיים, ומתכוונים לרחוץ, כי בשבת מותר לרחוץ. אבל הדבר יכול גם לעקור הרבה פעמים את השערות מהידיים, אבל כיוון שזו לא כוונתו, הוא מניח בצד. כל עוד זו לא כוונתו, זה לא מה שהוא עושה, זה לא מה שהוא מחפש לעשות כאן, אז לפיכך אינו, אפילו נעקר, הוא לא חושש, כי כוונתו היתה רק הרחיצה.

עוד דוגמה, **פרצה דחוקה,** אם לאדם יש מעבר צר מאוד בבית שבו הוא יכול רק לעבור, או בבניין, שהבעיה היא, כאשר הוא עובר יתכן מאוד שהוא מרחיב מעט את החור, כי כאשר הוא נע נע אבן, ויכול ליפול אבן. אבל זה רק אפשר, כפי שהוא אומר, אפשר תלוש. **מותר לכנס בשבת,** מותר להיכנס לפרצה, **אפילו אם נשרות,** אפילו נופלות ממנו אבנים מהקיר, הוא מרחיב את הפרצה מעט, מה שהיה לכאורה אסור בונה, אבל מאחר שזו לא כוונתו, זה מותר. או בונה, הוא מרחיב את הפרצה, הוא בונה עם זה קיר כאילו, הוא בונה פתח הוא מתכוון. בכל מקרה זה אסור, זה אסור מן התורה לבנות, אבל זה אסור. אפשר לדקדק האם זה ממש אסור על כל פנים, כן.

וכן כל דבר שאינו מתכוין, כגון זה, או כל דוגמאות אחרות של דבר שאינו מתכוין, כאשר הוא עושה משהו ויש תוצאה שקורה עוד משהו, אבל זו לא כוונתו, זה מותר.

שני תנאים לדבר שאינו מתכוין

אז כאן יש שני תנאים: אחד, שהוא לא מתכוון לאיסור. כלומר, אם הוא גורר ספסל כדי לעשות חור, זה חורש כראוי. הוא גורר ספסל כי הוא צריך ספסל, במקרה נעשה חור, זה מותר. התנאי השני הוא שזה לא נעשה בהכרח, זה נעשה פעם כן, פעם לא.

דיון: האם צריך לבדוק את המקרה הספציפי?

אבל כאן קצת קשה להבין, כי אדם יכול הרי לראות על המיטה, אם זו מיטה כבדה מאוד היא עושה חור. לא קשה להבין, זה אומר פעם כן ופעם לא, כל פעם שנייה היא עושה חור. כפי שהוא אומר, זה תלוי במיטה, זה תלוי בזה. אבל ההלכה כאן אומרת שאדם לא צריך לבדוק האם המיטה עושה תמיד... לא צריך להיכנס לפרטים, כי הרעיון פשוט, אדם יודע שזה לא קורה כל פעם בודדת, זה קורה כל פעם שנייה, לכן הוא לא צריך חקירה. הוא לא חושב, הוא לא צריך לעמוד ולוודא.

זו המילה. לכאורה כתוב כאן שאם יש אפשרות שלא, הוא לא צריך... בדרך כלל אדם היה צריך לא להיכשל, היה צריך לחשוב שכל אדם גם עושה... אבל אם האדם כבר פעם אחת עבר ונפל...

בואו נלמד הלאה, כי כאן זה נעשה שאלה לגבי... כאשר נכנסים לפרטים נהיים מבולבלים, אבל הכלל מאוד פשוט. יש דברים שיודעים שאינם בהכרח קורים, זה קורה פעם כן ופעם לא, אולי רוב פעמים אפילו, אין הבדל, אבל לא מוכרח, אז זה אונס, ואז מותר. אבל, עכשיו אפשר ללמוד את הצד השני של המטבע שעליו דיברנו עכשיו.

הלכה ו – פסיק רישיה ולא ימות

כן, לכאורה. **עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה.** מה קרה? אדם עשה את מה שהרמב"ם אמר עכשיו. הוא עשה מעשה, ובגלל זה נעשתה מלאכה. הוא עשה משהו, למשל, ונעשתה בגלל זה מלאכה, **שוודאי תצא בשביל אותה המעשה.** נעשתה מלאכה כזו שזה כן ודאי שזה קורה בגלל אותו מעשה. הרמב"ם כבר יאמר את הדוגמה. **אף על פי שלא נתכוין לה,** אפילו הוא לא התכוון למלאכה השנייה שנעשתה כתוצאה, הוא כן חייב. למה? **שהדבר**

דוגמא של שחיטה

בואו נביא עוד דוגמה אחת פשוטה לבהירות. למשל כשאחד שוחט, כשהוא שוחט הוא רוצה את זה כשחיטה, כי מעשה שחיטה מכשיר את הבהמה. כשהוא חותך ראש עוף בדבר שאינו מתכוין, זו גם המלאכה שחיטה. למשל, תהיה עוד דוגמה, הוא חותך כי הוא רוצה להשיג את ה... מה שלא יהיה, כי הוא צריך להשיג משהו. הוא צריך להשיג תוצאה צדדית, אבל זה האופן.

החילוק בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ודבר שאינו מתכוין

זה אבל... צריך להיות ברור, מלאכה שאינה צריכה לגופה יש לה מעט מאוד קשר לדבר שאינו מתכוין. דבר שאינו מתכוין משמעותו אני מתכוון לדבר אחד וקורה דבר שני. מלאכה שאינה צריכה לגופה משמעותה אני עושה דבר אחד וקורה הדבר האחד. אין כאן שני דברים כאן. יש חילוק, אני לא צריך את גוף פעולת המלאכה, אני צריך את המלאכה לסיבה אחרת, לא לסיבה שמשמשים בדרך כלל במלאכה, ואני צריך את המלאכה לסיבה אחרת. מלאכה היא דבר אוטומטי שיש לו תוצאה. יכולה להיות לך התוצאה הנכונה, התוצאה הסטנדרטית. התוצאה הסטנדרטית של מלאכת כיבוי היא להתיר פחם. התוצאה הלא סטנדרטית היא לא כדי להציל את השמן. זו לא המשמעות כיבוי. למה כך? כי הבנת שזו המשמעות כיבוי. מה יכול לומר שזה סוג כיבוי? זו המשמעות מלאכת מחשבת, לא המשמעות של זה. ואני צריך את זה לתוצאה אחרת, אבל זו לא פעולה אחרת.

שלא צריך לגופו זה תמיד כששני מלאכות, אני עושה דבר אחד לא שום מלאכה, אבל שני דברים אחרים, שתי פעולות. אני עושה גרירת ספסל, ויש מלאכת חורש. אני לא עוסק בחורש. מלאכה שאינה צריכה לגופה זה על אחד שעוסק בחורש, אבל הוא לא צריך את החור, הוא צריך להשיג את ה... את... להזיז את החול. זה הדבר הבא שנביא גם קצת יותר ברור.

דוגמא של המעביר את הקוץ

וכן, המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים. בדרך כלל יש איסור, אחת מהל"ט מלאכות היא לשאת דבר ארבע אמות ברשות הרבים. בדרך כלל נושא הוא משהו ברשות הרבים כי הוא רוצה... יש לו הנאה מזה, הוא רוצה לשאת את זה ברשות הרבים. אדם רואה קוץ ברשות הרבים, הוא רוצה להסיר את הדבר כדי שאנשים לא ייכשלו בו. ממילא, הוא מתכוון להסיר את זה, הוא לא מתכוון לשאת ברשות הרבים. אבל זו נקראת המלאכה של נשיאה ברשות הרבים. איזה דבר שנושאים, לא עשו בזה חילוק. ממילא הוא כן חייב.

אוי, הוא לא נושא ברשות הרבים. הוא לא נושא. אני צריך שהדבר יהיה במקום השני. אני מביא את זה מכאן לשם. כאן אני לא מביא את זה מכאן לשם, אני מסיר את זה. הסרה זו לא משמעות נשיאה, זו משמעות הסרה. אני עוסק כאן בהסרת נזק, אני עוסק בהזזת דברים. אבל בכל זאת, הוא חייב. למה הוא חייב? כי זה אומר שהוא עשה את אותה מלאכה לכוונה אחרת. הכוונה היא ענין אחר. זה, לפי פסק הרמב"ם, זה מלאכה שאינה צריכה לגופה, הוא חייב.

אוי, המחבר אומר חידוש מאותה סוגיא, **כדי שלא יזקוק בה רבים.** יש חילוק גדול בפוסקים האם אנשים יכולים להינזק מזה. הוא לא לומד את זה לשם שמים כי הוא רוצה להשיג את החילוק הגדול, אלא הוא לומד את זה לשם שמים כדי שלא ייכשל בזה. הוא גם חייב, כי זה אפילו אם זה אחד צריכה לגופה, מלאכה חייבים כי עשו את מעשה המלאכה.

כל מלאכה שאינה צריכה לגופה כי הוא לגופה עברה אלא להרחקת הנזק, הרי זה חייב, וכן כל כיוצא בזה. כן. זו המלאכה שאינה צריכה לגופה.

מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון – פסק הרמב"ם, הראב"ד והשולחן ערוך

זו גם אותה מחלוקת בין רבי יהודה ורבי שמעון, והרמב"ם פוסק לגבי דבר שאינו מתכוין כמו רבי שמעון שזה פטור, ובמלאכה שאינה צריכה לגופה פוסק הוא כמו רבי יהודה שזה חייב. וכאן נכנסות מחלוקות אחרות, ראשונים אחרים. הראב"ד לומד שגם מלאכה... נו? הראב"ד מביא את הפוסקים שאומרים שגם מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור? כן, הראב"ד,

אחד גורר משהו מין דבר אחר, לא מהשלושה שהרמב"ם מנה, לא כיסא, אלא משהו שהוא דרמטית תמיד הרבה הרבה יותר כבד, כשאחד גורר חתיכה מבניין, שזו מין קטגוריה של דבר שעושה חור.

הרמב"ם לא מביא את הפרטים, ולדעתי זה לא נוגע לשאלה של הלכה למעשה. אולי נראה מאוחר יותר בהלכות, עוד הרבה הגמרא יותר מעשית, אבל זה נעשה שיבנו את הקטגוריה, לדון כל פעם. זה הרי המשמעות חרישה. חרישה משמעותה שהרב מסתכל על המקרה הספציפי, או שואלים, יודעים כבר כאן כלל, הרבנים כבר אמרו, ודנים לפי זה, אבל אנחנו יודעים את הכללים.

מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון

אגיד לך את הסוד? הסוגיא היא מחלוקת בגמרא בין רבי יהודה ורבי שמעון. כלומר דבר שאינו מתכוין. רבי יהודה אומר שחייב, ורבי שמעון פוטר.

הלכה ז – מלאכה שאינה צריכה לגופה

עכשיו הרמב"ם הולך להביא עוד ענין של כוונה, שנקרא מלאכה שאינה צריכה לגופה. אומר הרמב"ם כן: **כל העושה מלאכה בשבת... אפילו הוא לא צריך את גוף המלאכה, נראה כבר מיד מה הוא מסביר מה זה אומר, חייב עליו, הוא לא צריך את גוף המלאכה. כיצד?**

דוגמא: כיבוי הנר

הרי שכיבה את הנר, שאינו צריך לשמן, אחד שמכבה, יש שני מיני דרכים למה אנשים מכבים נר. המקרה הראשון למה אדם מכבה נר זה כי הוא רוצה עוד להשאיר את השמן למחר, **כדי שלא יאבד,** שלא יאבד השמן, הוא צריך את זה. **או כדי שלא יתעשן הבית, או כדי שלא ישרף חוט של נייר,** הוא לא רוצה שהמנורה מזה תישרף, הפתיל.

הסבר: מהו הכיבוי הרגיל?

אז בואו נבין בבירור, הכיבוי קצת מצחיק כי אין לנו את האינטואיציה הברורה מהו הכיבוי הרגיל. כיבוי רגיל זה לא שאחד רוצה לחוס על השמן, הוא רוצה לחסוך שמן. כיבוי רגיל זה כשאני צריך את הכיבוי. למה אני צריך כיבוי? הוא עושה גחלת, כן, זו הדוגמה מהגמרא. חשבת שהרמב"ם הולך כמו קודם הוא הולך להביא שתי דוגמאות, הוא מביא רק את הדוגמה שנקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה והוא חייב.

אני אגיד לך ככה, בדרך כלל האיסור של כיבוי הוא כשהוא צריך את הכיבוי. למשל, אדם רוצה לעשות גחלת. גחלת זה, הוא צריך להשיג גחלת, זה נדלק בקלות, פחם. אז מה עושה אדם? הוא מכבה חתיכת עץ, כי הוא רוצה באופן של כיבוי לעשות פחם. מה שאין כן אחד מכבה משהו שלא יעשה שריפה, כשהיה דרך אחרת לעצור את השריפה, הוא לא מחפש את הכיבוי. כיבוי הוא מין דבר שיוצר משהו, זה יוצר גחלת. כאן הוא לא מחפש ליצור גחלת, אבל הוא רק רוצה שזה יהיה מכובה. אבל זה נקרא אבל גם כיבוי, כי הואיל ואין לו שום דרך אחרת ל... אין דרך אחרת.

חזרה בדברי הרמב"ם

אוקיי, אומר הוא כך, אומר הרמב"ם, בואו נלמד בפנים חזרה ברמב"ם. זה משמעות מלאכה שאינה צריכה לגופה, אני לא צריך את גוף המלאכה, אני לא צריך את הדבר שנקרא המלאכה. כיבוי משמעותו אני לא צריך לכבות, אני צריך... אני מכבה כי אני צריך שהשמן יישאר, או כך. הרבה סתירות, למשל... אוקיי, בוא נענה לך את הגמרא. הגמרא אומרת הוא לא כיבה נר לא כדי לעשות גחלת, אלא אחד צורך לגופו, אלא פשוט כי הוא רוצה לחסוך את השמן, או שהוא לא רוצה שיעשו שריפה. מה המשמעות לא לעשות שריפה? הוא חושש שלא יעשו שריפה. זה לא צורך, אבל בואו נגיד שהנר לא ישרוף את כל... האמת היא שמכבים סתם שריפה שלא תישרף, זה דבר שנדבר עליו מאוחר יותר לגבי ספק.

אומר הוא, מנא הני מילי? הוא חייב. מנא הני מילי? כיבוי מלאכה, כיבוי הוא מלאכה, אבל אחד חייב למיחת, הוא היה לו משהו דבר אחר לכבות. אבל עד אחד צורך לגופו כיבוי, אפילו הוא לא רוצה את עצם מעשה כיבוי כמו המקרה האחר שהוא בדרך כלל יותר כיבוי, ולא כיבוי אלא לסיבה אחרת, בני חורין ובני מלכים הרי זה חייב.

המשך: הלכות מלאכת מחשבת – דינים של "לא נתכוון" וסדר המלאכה

הלאה, נתכוין לעשות דבר המותר ונעשית מלאכה, עוד מין מקרה של כשהוא פטור. נתכוין לעשות דבר המותר ונעשית מלאכה, הוא התכוון לעשות דבר שמותר לגמרי, ונעשית מלאכה. כגון שנתכוין לחתוך, הוא זרק סכין או משהו, והוא התכוון לחתוך משהו שמותר לחתוך, תלוש, אי אפשר לחתוך דבר שמחובר, אבל דבר שכבר נחתך מכוח חייו מותר לחתוך. בטעות ובטעות חותך את המחובר, הוא עבר לכאורה על קוצר, אבל איסור קצירה הוא לא התכוון בכלל, לכן כל כיוצא בזה.

כאן אנחנו הולכים לומר עוד סברה בכיוון, הרבה יותר חלשה, ולא נתכוון. זו סברה, וזו כבר נדחתה.

הלכות מלאכת מחשבת – דינים של "לא נתכוון" וסדר המלאכה

הלכה ט: נתכוון ללקוט תאנים שחורות ולקט לבנות – סדר הפוך

דובר 1:

ואין איסור מלאכה כגון שנתכוין לחתוך, הוא זרק סכין או משהו, והוא דאג לחתוך משהו שמותר לחתוך. התלוש, אסור רק לחתוך דברים שמחברים, אבל דבר שכבר נחתך מה... מכוח חייו מותר לחתוך. בטעות ותקע לו במחובר, הוא עבר לכאורה על קוצר, אבל איסור קצירה הוא לא התכוון בכלל, וכן כל כיוצא בזה.

כאן הוא נכנס לומר דברים שהם אפילו הרבה יותר חלש לא נתכוון. אז בואו נראה. נתכוון ללקוט תאנים שחורות, מטרתו הייתה לקטוף תאנים מסוימות, השחורות, ולבסוף למעשה המלאכה שלו לא הצליחה והוא לקט לבנות. או אז נתכוון ללקוט ענבים ואחר כך תאנים, הוא רצה לקטוף ענבים ואחר כך תאנים, וזה קרה הפוך, ולקט תאנים תחלה ואחר כך ענבים, פטור.

אפילו שלקט כל שחשב, אפילו למעשה הוא עשה, בסוף היום נעשה מה שהוא רצה, כי הוא רצה שיחטבו שניהם, השחורות והלבנות, הוא רק לא עשה בסדר שהוא רצה, הרי לא לקט כסדר שחשב, פטור, שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת. התורה אסרה רק מלאכת מחשבת.

דיון: איך להבין את המקרה של סדר הפוך

דובר 2:

אתה יודע אנחנו צריכים מקרה שזה אומר נתכוון? הייתי חושב ש... לא. חשבתי שאפשר להסביר את זה פשוט, בואו נחלק את זה לשני מעשים. עכשיו, היה לי תוכנית לקטוף שחורות ולבנות. אני לא מאמין שתאנים הם שחור ולבן, זה אומר לכאורה כהה ובהיר.

שחורות אומר כהה, יותר כהה, אבל לא שחור. תאנים הם ירוקים או חומים, אני יודע איזה צבע, לא שחור. אבל בכל מקרה, אני רוצה עכשיו לתלוש את התאנה הזו, טעיתי ותלשתי את התאנה הזו. זה בדיוק ההלכה הקודמת שאמרנו שפטור, כי לא התכוונתי לזה. בדיוק אחר כך היה לי עוד תוכנית, הדקה הבאה רציתי את האחרת, ורציתי את זו. אבל שניהם, אם אתה מחשיב כל מקרה ספציפי בנפרד, שניהם לא נתכוון לשחיתה. בדיוק היה לי תוכנית גדולה ששניהם יקטפו. אבל מה איכפת לי מהתוכנית הגדולה?

אני רוצה להבין מה זה אומר? הוא לא תפס מה הוא עושה? "אוי, עשיתי את הדבר הלא נכון"? עשית את זה! רצית לחתוך את הירוקה, חתכת את הירוקה. אתה היית מוסח?

דובר 1:

זה אומר כמו קודם, הוא זרק סכין וזה לא הצליח. הוא זרק סכין, הוא רצה לחתוך ענבים, אבל אם הוא עומד וחותר, מה אתה עושה? עכשיו הוא חותר ענבים, "אוי, זה ירוק, זה מחלל שבת". לא, רגע, זה לא היה בכוונה. זה כן היה בכוונה. אה, אתה היית מוסח? "אה, באמת רציתי, התוכנית הייתה, כתבתי בפנקס שלי מה אני הולך לעשות, סדר אחר." התוכנית שלו היא הפנקס שלו?

וכך רוב הפוסקים האחרים, השולחן ערוך פוסק שלרבי שמעון בשני המקומות לקולא, שמלאכה שאינה צריכה לגופה גם פטור. יוצא מהלכותיהם חומרא גדולה לפי הרמב"ם, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, סליחה, אבל לפי הראב"ד, וכך גם השולחן ערוך, ורוב הפוסקים, פוסקים שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

גם ההלכה הקודמת של פסיק רישא יש על זה מחלוקת, ולפי פוסקים אחרים זה הרבה יותר קל, כי יש שיטה של הערוך שפסיק רישא גם לא תמיד חייב, אלא כשיש לו הנאה מזה, אבל יש דבר כמו פסיק רישא דלא איכפת ליה או שאין לו הנאה מזה. בקיצור, בשתי ההלכות האלה יש שיטות ראשונים אחרות שהן יותר מקילות, הן לגבי פסיק רישא והן לגבי ההלכה של מלאכה שאינה צריכה לגופה.

הלכה ח – מלאכת מחשבת: נתכוין למלאכה אחת ונעשית מלאכה אחרת

אוקיי, בואו נבין על כל פנים את כלל הדברים. עכשיו נלמד סוג חדש של התכוונות, לא רק מתכוין לדבר שאינו מתכוין, אלא יותר, הרמב"ם קורא לזה, קוראים לזה בגמרא "מלאכת מחשבת", שהוא לא רצה לעשות את הדבר. שני הדברים הם אולי מלאכה, אבל הוא התכוון לעשות משהו אחר.

כן, כל המתכוין... כבר, עכשיו הרמב"ם הולך לומר לנו עוד דברים על כוונה. "מלאכת מחשבת" רבי יצחק עשה את הכותרת, כך כתוב בגמרא, יש מלאכת מחשבת אסרה תורה. מלאכה שבאה עם מחשבה. אני רוצה להבהיר שכאן לא מדברים שהוא התכוון לעשות דבר אחד וקרה עם זה דבר שני. כאן מדברים באותו מעשה, שהיה לו תוכנית – כאן מדברים על התוכנית שלו – הוא תכנן לעשות בדרך אחת וזה קרה בדרך אחרת. שניהם מלאכות או שניהם לא, נראה, אבל זו קטגוריה אחרת. לא קרתה כוונת האדם. אדם עשה משהו וזה נכשל, לא קרה מה שהוא ניסה לעשות.

אז כך, כל המתכוין לעשות מלאכה, ונעשית לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה – קרה לגמרי משהו אחר שלא היה לו בדעתו, והרמב"ם הולך כבר להסביר את הגמרא – פטור עליה, הוא פטור, והגם הדבר השני שהוא עשה הוא גם מלאכה, שלא נעשית מחשבתו, כי התוכנית שלו לא קרתה.

דוגמא: זרק אבן

כלומר, הוא מסביר, זרק אבן או חץ בחברו או בבהמתו כדי להרגם, הוא מתכוון שהוא זורק עכשיו אולי כלי שלו נגד אדם או בהמה. למעשה, האבן או החץ הלך ועשה לגמרי משהו דבר אחר, והלך וקרע אילן בהליכתו ולא הרג. במקום להרוג, לא היה שום כלי משחית לאנשים, זה היה שהוא עשה משהו בקריעת עץ. אז המעבר מאיסור הריגה לאיסור של קוצר, הרי זה פטור, כי הדבר שלו לא קרה, מה שהיה לו בדעתו לא קרה, קרה לגמרי משהו אחר.

קל וחומר: נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור

קל וחומר, זה כששניהם אב מלאכה, שניהם אותו חומר. אומר הוא, כל שכן שפטור כשנתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור, כשהאדם היה לו בדעתו איסור קל וקרה איסור חמור. כגון שנתכוין לזרוק בכרמלית, אדם היה לו בדעתו לזרוק משהו שיפול בכרמלית, אדם עומד בכרמלית והוא זורק, ואז היה רק איסור דרבנן, ועברה לרשות הרבים, למעשה זה נפל לא כמו שהיה לו בדעתו, זה נכנס לרשות הרבים, שהוא פטור.

זה דבר מעניין, כי זה לא מין דבר אחר, זה נפל קצת במקום אחר, אבל זו קטגוריה אחרת. זה באמת מה שהיה לו בדעתו שיפול כאן, וזה נפל לגמרי במקום אחר. המילה "היה לו בדעתו" עושה לי עצבים, הוא לא תכנן, הוא רצה שהאבן תגיע לכרמלית, זה הגיע למקום אחר, הוא לא קיבל כלום מזה, כביכול הוא לא רצה לעשות את זה, הוא לא התכוון לעשות את זה. אותו אדם לא שמח, כביכול הוא אומר, "האבן שלי לא הגיעה כמו שרציתי".

וכן כל כיוצא בזה.

נתכוין לדבר המותר ונעשית מלאכה

דובר 2:

יכול להיות, כל פעם שמדברים על מלאכה, כל מלאכה בשוגג הוא לא רצה. השוגג לא נכנס כאן.

דובר 1:

לא, זה, אתה צודק, שכנראה צריך להיות שהוא הושיט את ידו והוא לא שם לב שהוא לקח את הלא נכון. חייב להיות משהו כזה, הוא זרק סכין, או הוא הושיט את ידו כשהוא לא ראה. כי אם, אפשר לומר כל מלאכה שאדם חותך בשבת וזה שוגג, שהוא גם עשה מלאכה שלא כסדרן. כי רציני לחתוך ביום ראשון, וחתכתי בשבת. רציני לחתוך את הירוקה, ולקחתי את האדומה בידי. הוא עמד שם והוא חתך. מה זה אומר לא להיות בכוונה? לא להיות בכוונה יכול רק להיות כשהוא זורק וזה לא הצליח. הוא זורק סכין לחתוך, הוא זורק אותו לדבר, אבל הסכין לא הצליח כל כך טוב.

אבל שמישהו עומד ותולש ענבים, ואחר כך בידו הוא שם לב, "אה, זה הענבים הירוקים, כוונתי הייתה קודם לחתוך את האדומים ואחר כך את הירוקים." במה הכוונה שלך לא קרתה? רציני לחתוך את שניהם, ושניהם נחתכו.

דובר 2:

רגע, רגע, אלה שתי שאלות שונות. הם עושים איזה קודם, או מה לעשות קודם שניהם. אמרתי, כשהוא זורק משהו וזה לא הצליח, אפשר לומר שהמלאכה לא הצליחה. אבל כשאדם עומד וחותר פרי, הוא חתך תפוח, "אה, רציני לחתוך את הירוק קודם, כוונתי הייתה שאני אקטוף את הירוק, אלא שרציני לקטוף את האדום", וזה לא הצליח לפי השעון שלו. זו הלכה מאוד מוזרה, זה לא הגיוני. כי אני אומר, לכאורה כל אלה מדברים על משהו דומה לשם, כמו זריקה, אני זורק סכין לחתוך. זה חידוש גדול.

דובר 1:

אני ואני מסכים. אני מתכוון ש, לא, בוא לא נגיד ככה. אני מתכוון שקודם כל, אם אתה שואל את השאלה שהסדר לא מעכב, כי אני מסביר שלפי המהלך שלי איך הסדר כן מעכב, כי כל פעם הוא לא התכוון לזה. זה נראה לי הדרך הישרה של חשיבה על זה. אם אתה שואל שאלה אחרת, אם אתה לא מבין בכלל מה זה אומר "נתכוון לחתוך תאנים שחורות", מה הוא עשה בידו? אז צריך באופן מעשי להבין, אם אתה אומר שצריך לזרוק אותו, הוא לא רואה. הושיטתי את ידי, אני הולך למקרר, אני מתכוון להוציא את החלב, בטעות הוצאתי את הגבינה. לא נעשית מחשבתו. קורה שאנשים, הוא היה לו כוונה, תוכנית, הוא רצה לעשות משהו, זה לא קרה לו, הוא עשה את שניהם. אבל זה לא אומר עם כוונתו, הוא לא שוגג, הוא לא נתכוון, לא נעשית מחשבתו. אני צריך לחשוב על מקרה של משהו שאין לו שליטה מלאה בידו, משהו חייב לקרות כזה סוג דבר.

דובר 2:

אני לא מסכים. שמישהו חותך ענבים, הוא חותך ענבים. מה הוא עושה עכשיו, יהודי? הוא עומד על עץ והוא חותך ענבים, וזה האיסור של קוצר. אה, הוא רצה שהם יהיו ירוקים. הענבים שלך לא היו ירוקים, מזל רע. אמרתי לו, הרמב"ם נתן לנו דוגמה מאוד מוזרה, וחסר עוד איזה מקרה מהדוגמה.

דובר 1:

אני לא מסכים, כי ה, שוב, אתה, אתה ממשיך לקפוץ בין שתי שאלות שונות. אם אתה מבין איך זה מעשית, אני מבין מאוד טוב. הרבה פעמים אני הולך למקרר, התכוונתי להוציא מים, בטעות הוצאתי סודה. לא חשבתי, זה נפל מהמרכז. זה לא נעשית מחשבתו, לא עשיתי מלאכה. זה ממה שהוא מדבר.

עכשיו אתה שואל, אם אתה מבין... אני לא יודע אם הוא היה אומר שהוא עשה את זה אם המעשה היה מוסח, במיוחד שהוא רצה גם את הסודה. לא, תשכח מה... שוב, אתה ממשיך לקפוץ חזרה לשאלה האחרת שרציני את שניהם. עכשיו, הדקה הזו, לא רציני את שניהם. רציני את התאנה היא,

לא את ההיא. יום טוב. ועכשיו לקחתי את הלא נכונה, עשיתי טעות. איך קרתה הטעות? הייתי מוסח, היה קשה לתפוס, הייתי צריך להכניס את ידי, לא יכולתי לראות. זה בטח הגדרים שקרתה הטעות. לא נעשית מחשבתו.

אם אתה רוצה לשאול שאלה אחרת, שנראה לך ששני סוגי התאנים הם אותו דבר, או שני סוגי הענבים עם אחד הם אותו דבר, זו בעיה אחרת. עכשיו זו לא בעיה כל כך גדולה, אפשר לומר טכנית כל פעם, ואמרתי לו, אם לאדם יש כוונה כללית, אז ההלכה הנכונה צריכה להיות חייב. אם יש לו כוונה ספציפית, הוא צריך עדיין לפי המתכון השחורות, אז זה אחרת. כן. בסדר.

הלכה י: נתכוון לקטוף תאנה זו וקטף תאנה אחרת – אותו סוג

דובר 1:

מביא הרמב"ם עוד דוגמאות. היו לפניו שתי נרות דולקות או כבות. נכון. הדוגמה השנייה היא גם לפי נעשית מלאכתו, לפי נעשית כוונתו. בואו נראה. היו לו שתי נרות דולקות או כבות, ונתכוון לכבות זו וכבה זו, או להדליק זו והדליק זו, אז הוא כן חייב, שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה. כלומר לא הייתה לו כוונה ספציפית איזה לכבות. הוא בדיוק תכנן לכבות את הנרות, אבל אין שום הבדל בין שני הנרות. אז... אין שום שחורות או ירוקות, זה המילה. כן. האם הוא היה צריך לעשות בדיוק את אותו הדבר.

רבינו אומר, נתכוון לקטוף תאנה זו וקטף תאנה אחרת, או שנתכוון להרוג זה והרג זה, הרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה. אז כאן יש חילוק עדין יותר. אם הוא התכוון, יש הבדל בין שתי התאנים, אז הוא פטור. אם אין הבדל, הוא התכוון לקחת את התאנה, הוא לקח את התאנה האחרת, הוא התכוון לעשות מלאכת קצירת תאנים, נעשתה מלאכת קצירת תאנים. רק כשיש שני סוגי תאנים, הוא לא התכוון בכלל לתאנה, הוא התכוון למלאכת קצירת תאנים שחורות, אותה מלאכה בדיוק, אבל זה מין אחר, סוג אחר של תאנה.

דיון: מה עושה "חילוק" בין שני דברים?

דובר 2:

אם יש לך שני נרות, אחד קצת יותר גדול ואחד קצת יותר קטן, גם תגיד פטור? צריך להבין מה הרמב"ם רוצה לעשות קטגוריות בדיוק. השאלה היא מה עושה דברים לקטגוריה. אם זה שתי חברות, או אם זה אחד בצד ימין ואחד בצד שמאל. הרמב"ם לא נכנס לכלל כזה מה זה החילוק.

ואיך אני מסופק זה התאנים שחורות ולבנות, זה פשט שהתאנים שחורות הם יותר כמו התאנה זו וקטף תאנה אחרת?

דובר 1:

לא, נראה שהרמב"ם אומר משהו, שיש דברים ששניהם אותו דבר, זה העתק הדבק, ויש דברים שהם ייחודיים, למשל, יש להם צבע אחר.

דובר 2:

מה הבעיה? הם אומרים, שני תפוחים לא אותו דבר, כי הם לא יוצאים מחברה, הם באים מעץ, וכשהעץ מוציא דברים כל אחד קצת אחר. וכשהחברה מוציאה נרות, מה הגדר? כל שני נרות הם שני נרות אחרים. הלהבה רוקדת קצת אחרת, אתה יודע איך נכנס האוויר. יש הבדל, בין כל שני דברים יש הבדל. צריך לעמוד בזה ואומרים לנו משהו כאן.

דובר 1:

ההבדל אומר, אתה לא משמעותי עם ההבדל. יש לך תמיד כמו המקרה השני. אני שומע, אבל אתה רואה כאן הבדל. שחורות ולבנות זה אחר. שני נרות זה שני אותם נרות, אין הבדל. יכול להיות ששחורות ולבנות זה באמת יותר בשל ופחות בשל, אז כשמשתמשים בהם, אחד הולכים לשים בסיר, אחד הולכים לאכול ואחד הולכים לשים באוצר. זה שני מיני דברים אחרים. חייב להיות איזה הבדל אמיתי אמיתי שמבין עם השלום.

דובר 2:

לא, יכול להיות אפילו... אה, הרמב"ם אומר "נתכוון להרוג זה והרג זה", גם יש לזה חילוק. אצל אנשים, כן. אין הבדל. אני רוצה להרוג אדם. באמת

ההלכה ומסכת קריתות. שאני מתכוון שזו גמרא תיאורטית, התחילה. הוא רואה הרב ושהמחלוקת, בואו לא ניכנס לזה, כי זה לא נוגע למעשה, וזה גם מסובך מדי בשבילי. עכשיו תשאל אם למישהו יש זמן לעשות עמוד ושזה ייכנס לזה. תמיד הין לייב אויף.

בסדר, בכלל... בסדר, אומר הרב אבל הלאה, כאן זה כן חוזר להלכות. אז כל הענין היה לענין מיינ חיוב מפתור, ואומר הרב ורט מתווכח. אבל עכשיו אומר ההלכה מה זה אומר מתעסק, שאנחנו יודעים הרבה.

בכלל איתם הלכה כמתעסק מלבד חברים, הוא בכלל לא התכוון. הוא חתך, למשל אתה יודע שהוא הניף את ידיו ומשהו נטלש. הוא בכלל לא התכוון, בתור. אבל אוקיי, אבל לא שייך מתעסק לכתחילה, בכל מקרה. הוא פטור מעונש.

אבל הבינר שפילט מתעסק, זה כן חיות, אז אי אפשר לומר על זה מתה. לא, מתעסק שמתה, יש כנראה מתכוון, זה חוזר להלכה.

הלכה: יתר על כוונתו / חסר מכוונתו

עכשיו אפשר ללמוד עוד דרך איך יש חילוקים שהוא לא התכוון ולא קרה מה שהוא התכוון, כן? מה זה כן או לא נעשה בכוונתו.

הלכות שבת פרק א': כללי מלאכות - כוונה, שנים שעשאוה, מקלקל

המשך: יתר על כוונתו וחסר מכוונתו

אומר הרמב"ם, כל המתכוון לעשות מלאכה, והמלאכה שלו נעשתה, אלא שלא נעשתה כפי שרצה, זה כמו יתר על כוונתו. רצה להדליק נר קטן, ונעשה גדול יותר ממה שחשב. אבל למעשה מה שחשב נעשה, רק שנעשה יותר מזה, נעשה מוסף, אבל הדבר נעשה. אבל חסר מכוונתו פטור, כי לא נעשה מה שחשב.

דוגמה: לפניו ולאחריו

כיצד? רש"י אומר, נתכוון להוציא משא לאחוריו, חשב לסחוב, קשר לעצמו דברים בגב, לסחוב מהגב. והוציאה לפניו, למשל הוא סוחב ארנק, והוא יכול להחזיק אותו מהגב מכתפיו, ולמעשה זה החליק ומונח לפניו, **חייב**.

מדוע? כי כשאדם מחזיק על עצמו תיק, הוא סוחב על עצמו תיק, הוא שומר על התיק. וכשזה לאחוריו, זה לא נשמר כל כך טוב, כי זה מונח מאחור, הוא לא רואה אותו. מלפניו זו שמירה טובה יותר. אז היה לו במשא שהיה הענין שיוכל לשאת את המשא, והמשא נשמר, רק שנשמר עוד יותר טוב. התכוון לשמירה פחותה, ונעשתה שמירה... אין אנו אומרים שזה נקרא כאילו התכוון לדבר אחד ונעשה דבר אחר, כי העיקר שחשב היה לשמור את המשא, וזה נעשה, רק שנעשה עם שמץ יותר.

אבל אם נתכוון להוציא לפניו, חשב לשאת משא לפניו, ובאה לו לאחוריו, אז הוא כן פטור. מדוע? כי התכוון לשמירה מעולה, והוציאה בשמירה **מיעוטא**, לא נעשה מה שרצה, נעשה עוד יותר חלש ממה שרצה. רצה בשמירה טובה, נעשתה שמירה לא טובה. אז לענין נשיאה נעשתה הנשיאה, אבל אנו אומרים שמין נשיאה זה הוא מין נשיאה שצריך להיות גם שמירה, ולא הייתה איכות השמירה שרצה.

בכלל, כל כיוצא בזה. הראב"ד מדייק כאן, אינני רוצה להיכנס לזה, אבל נראה כאן, אפשר לחשוב מהו הפירוש "פחות מכוונתו". "פחות מכוונתו" לא אומר שהוא שפך כוס גדולה יותר, זה יותר כמו שהמלאכה נעשתה טוב יותר, והמלאכה נעשתה טוב יותר. שנעשתה חלשה יותר. איכות המלאכה לא הייתה טובה. זו איכות המלאכה, לא הכמות, לא כמה.

יוצא מן הכלל: חגור בסינר

עוד במה שיש כאן יוצא מן הכלל, בהלכה של "לפניו ולאחריו" יש יוצא מן הכלל, שלא תמיד הוא פטור שהתהפך. כן?

"היה חגור בסינר, והשליך המשא בין בשרו לחלוקו", הניח דבר כבד, הניח אותו להיות בחגורה, שיהיה על גופו, החגורה תאחו אותו, כן? **"בין שבא זה המשא שדרכו לצאת כדרך הזה לפניו, בין שבא לאחוריו,**

מעשה מטורף. אני לא יודע. זה קשה לי. לפי מה שאני מבין זה באמת קשה המקרה השני, ה"נתכוון להרוג זה", כי שני אנשים בטח יש הבדל. או אולי לא, אולי למשל אני יודע הוא הולך לאיזו מלחמה, אין הבדל איזה חייל הוא הורג, אחד חייל. אולי כשהוא באמת נתכוון להרוג סתם אדם מסוים... אני לא יודע, זה באמת חסר לו סתם החילוק העדין.

דובר 1:

דרך אגב, כל הסוגיה לא להלכה, כי בטוח שכל אלה פטור אבל אסור. זה רק נפקא מינה לחיוב חטאת. השולחן ערוך לא מביא בכלל את כל ההלכות האלה. זה קצת תיאורטי כל ההלכות האלה.

דובר 2:

אוקיי, אבל עוד... עוד דין. כשיש ברציחה יש גם בגמרא כזה סוג הגמרא, כשאני הייתי הורג את זה את זה את זה זה... זה...

דובר 1:

אוקיי, אבל זה היה דרך. גם זה רק לענין עונש. אני אומר, לענין עונש אפשר לעשות את התיאורטיות, לא ככה?

הלכה יא: נתכוון להדליק ראשונה ולכבות שניה, ונהפך הדבר

דובר 1:

אבל נתכוון להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה, ונהפך הדבר, וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה, הרי זה פטור. הוא כן היה לו איזה חשבון. הוא רצה קודם לכבות את הנר, כי הוא רוצה את זה לאחר כך. מה שזה לא יהיה, היה לו חשבון, וזה קרה ממש לא לפי החשבון שלו. **וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה, הרי זה פטור.** כי אז זה היה אחרת. אז זה כן כמו שחורות ולבנות.

דובר 2:

זו הלכה של הסדר. למדנו במפורש אצל התאנים, שאפילו הפוך מהסדר נקרא גם "תולדת מחשבת".

כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת

דובר 1:

כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת, הוא כיבה והדליק באותו זמן, הוא הדליק וכיבה נר. **אפילו לא הקדים ההדלקה הרי לא איכא רעותא, אלא עושה שניהם כאחד לפיכך חייב.**

זה מקרה מעניין. כלומר, היה לו תוכנית לעשות אחד לפני השני, בינתיים הוא כיבה את שניהם בנשימה אחת.

הלכות שבת: מתעסק, יתר על כוונתו, חסר מכוונתו, שנים שעשאוה

הלכה: מתעסק

דובר 1:

זו אותה הלכה של הסדרים. למדו במפורש אצל התאנים, שאפילו הוא הפוך מהסדר נקרא גם תולדת מחשבת. כיבה זו והדליק זו בנשימה אחת, הוא כיבה והדליק אחד באותו זמן הוא הדליק וכיבה נר. אפילו לא הקדים ההדלקה הרי לא איכא רעותא. אלא עושה שניהם כאחד המקרה המעניין. היה לו תוכנית לעשות אחד לפני השני, בינתיים שניהם כיבה בנשימה אחת.

דובר 2:

אפשר ממש על אחד לזרוק נשיפה? לא, להדליק.

דובר 1:

אה, סליחה, כיבה זו. אפשר לפעמים עם סכין בבת אחת. הוא מדבר על אחד עושה כיבוי ואחד עושה הדלקה אחרי הכיבוי, אבל בבת אחת כלומר לא יצא מחשבתו. הוא לא עשה הכל הפוך. מעניין ההלכה האחרונה. עוד יותר עדין. זה נהיה יותר ויותר עדין לחילוקים של מה זה אומר שזה קרה במחשבתו?

אה, אנחנו לא יודעים את הרקע. בצדקנו, חז"ל חיפשו להסיר חיוב סקילה מאנשים, כן? אני יודע הרבה. זו גמרא תיאורטית, והרב והמחלוקת על

מלאכה שלמה.

אגב, מתחשבים כן במטרה שלך, כשאתה רוצה להרוג אדם מסוים. אבל... כן, כן. הוא צריך לכאורה להסתכל שזה יותר כמו... רצית לעשות שתי מלאכות או משהו כזה. עשה מספיק מלאכה שרצית לעשות.

הלכה: שנים שעשאוה

טוב, עכשיו אפשר ללמוד עוד הלכה. לכאורה אין לו זה עם כוונה, הוא מדבר סתם על ההלכה של שנים שעשאוה. כאן יש עוד אופן כשזו הקדמה לכל המלאכות האחרות, שהוא הולך לומר זה כשאדם עושה את זה. מה קורה אם שני אנשים עושים את זה ביחד? או מה קורה אם... עוד מקרים.

אומר הרמב"ם, **"כל מלאכה שיחיד יכול לעשותה לבדו"**, שאדם יכול לעשות לבד, **"ועשאוה שנים בשותפות"**, למעשה עשו את זה שני אנשים בשותפות ביחד. שותפות יכולה לומר שני דרכים, אומר בית יוסף **זה מקצתו וזה מקצתו**, זה אומר שהם חילקו חצי וחצי את המלאכה. אתה עושה את החצי הראשון של המלאכה, אני עושה את החצי השני של המלאכה.

כגון, **"שעקך זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת"**. האדם הראשון עשה את העקירה, חפץ צריך להגיע מרשות אחת לרשות אחרת. הראשון עשה את העקירה, השני עשה את ההנחה ברשות אחרת. השני קיבל אותו והניח ברשות אחרת.

או שהם ביחד נשאו מרשות אחת לאחרת ואחזו את זה ביחד, **"באופן שעשאוה שנים כאחד מתחלה ועד סוף, כגון שאחזו שנים בקולמוס וכתבו"**, שני אנשים אחזו בעט והם כתבו ביחד, **"או כיכר והוציאוה מרשות לרשות"**, או שהם שניהם ביחד אחזו בככר והוציאו אותו מרשות לרשות, **"הרי אלו פטורין"**. בשני המקרים הם פטורים, כי אדם אחד לא עשה מלאכה שלמה. ביניהם שניהם ביחד יצאה מלאכה, אבל לא אחד עשה את כולה. אז הם פטורים. זו הלכה של שנים, בגמרא זה נקרא **"שנים שעשאוה"**.

אומר אבל הרמב"ם, זה רק כמו שאמר, שכל יחיד היה יכול לעשות את זה לבד. אבל **אם אין היחיד יכול לעשותה לבדו עד שסייעו חבריו**, אם זה סוג מלאכה שצריך להיות שני אנשים שיוכלו לבצע אותה, **"כגון שנים שאחזו לא כיכר"**, לא ככר, לחם שכל אחד יכול לבד, אלא **"קורה"**, קורה גדולה וכבדה, **"והוציאוה מרשות הרבים, ואם אין כח באחד מהן להוציאה לבדו"**, זה אומר, שאחד משני האנשים לבד לא היה יכול לסחוב את הקורה הכבדה, ולכן, זו הסיבה שהם עשו את זה ביחד, **"ועשאוה בשותפות מתחלה ועד סוף, שניהם חייבין"**, הם שניהם חייבים. כי זו הדרך שעושים מלאכה כזו.

וכאן יש שאלה לגבי השיעור. כי אפשר לחשוב שאז צריך שני שיעורים, כי שני אנשים עשו את זה. לא. **שיעור אחד לשניים**. אם השיעור הוא רציחה זה... כן, זה אומר את זה? לכאורה. אבל זה מעניין, כי מדברים כאן על דבר כבד. אוטומטית, לכאורה שיעור אחד לשניים, אפילו אותה סיבה שאחד לא יכול. אבל... יש הבדל. יש שיעור מינימום עצמי, תראה, לכל דבר יש את השיעור שלו.

הלכות שבת פרק א': כללי מלאכות — שנים שעשאוה, מקלקל, ומקצת בשוגג ומקצת בזדון

שנים שעשאוה — המשך: שיעור המלאכה בשנים
דובר:

כי זו הדרך שעושים את המלאכה.

וכאן יש שאלה לגבי השיעור. אפשר לחשוב שאז צריך שני שיעורים, כי שני אנשים עשו את זה. לא. **שיעור אחד לשנים**, כי אם השיעור הרצוי הוא, כן, זה אומר את זה.

לכאורה, מה שמעניין, כי מדברים כאן על דבר כבד, הייתי אוטומטית לכאורה שיעור חושב לא לא, אבל אותה סיבה שאחד לא יכול. אבל אין הבדל, יש שיעור מינימום הוצאה, נראה שלכל דבר יש את השיעור שלו.

חייב. אז, אם הוא לא... כשהמקרה הקודם היה למשל שהונח על כתפו, וזה יכול ללכת לכאן, יכול ללכת לכאן. אבל כשהוא מניח זאת על גופו מתחת לבגד, אז אין הבדל לאיזה כיוון ה... אפילו זה התהפך באמצע, הוא חייב. **"שדרכו לצאת כך"**. אף שכאן הייתה לכאורה גם שמירה חלשה יותר כשזה היה לאחרי, אבל זה **"דרכו לצאת חוזר"**. כשדברים מונחים בצורה כזו, זה **"דרכו לצאת חוזר"**.

אז, זה שאמר קודם, **"בא לו לפניו, בא לו לאחרי"**, מדברים דווקא כשזה לא **"דרכו לצאת"**. זה לא קל... ארנק הוא חלק, זה מחליק לשני הכיוונים. מדברים על מקרה אחר, ש... אז, שם דבר שלא מחליק כל כך בקלות, אז הוא לא התכוון. כי כשדבר הוא **"דרכו לצאת חוזר"**, אי אפשר לומר שלא התכוונת. זה יחסי לגמרי. אז, זה עול. אתה אומר בדיוק, אבל זה מונח בצד, זה יוצא. אז, זה **"נעשה במחשבתו"**.

הלכה: התחיל במלאכה ועשה כשיעור — אף על פי שלא השלים
טוב, עוד קצת פרטים בזה של **"לא נעשה כוונתו"**.

"כל המתכוין לעשות מלאכה בשבת, והתחיל בה ועשה כשיעור", משהו מתכוון לעשות מלאכה בשבת, והוא התחיל במלאכה, והוא עשה בשיעור. מאוחר יותר הרמב"ם ילך, לכל מלאכה יש שיעור. למשל, אני יודע, נניח, רצה לבשל, והוא בישל... אה, הרמב"ם כבר יאמר דוגמה, קשה לומר דוגמאות משלי.

חייב, אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתחייב לעשותה, אפילו לא נעשתה כל המלאכה שחשב להשלים, אבל הוא כן עשה שיעור מהמלאכה.

כיצד? הרוצה שנתחייב לכתוב אגרת בשבת, חשב לכתוב טקסט מסוים בשבת, מכתב מסוים. **אין אומרים**, היינו יכולים לומר, שכל עוד לא כתב את כל המכתב לא נעשתה כוונתו. אבל אין אומרים, **לא יצא זה עד שישלים חפצו**, עד שיעשה כל מה שחשב, **ויכתוב כל האגרת וכל השטר, אלא משכתב שתי אותיות**, הוא חייב. הדין שהשיעור של כתיבה הוא שתי אותיות אומר שזה לא נוגע לי, הוא כבר עשה מלאכה שלמה. המלאכה היא עצם הכתיבה. רצית לעשות שתי מלאכות, נניח.

דובר 2:

נכון, נכון, כשרצה לכתוב מכתב שלם, רצית לעשות כמה מלאכות. מלאכה שלמה, ורצית לעשות מלאכה שלמה. רק תכננת לעשות מלאכה גדולה יותר, לא אומר שמאחר שנעשה רק החצי הוא פטור, נכון?

דובר 1:

והרמב"ם היה יכול להישאר כנראה באותה דוגמה, למשל רצה לאסוף מאה ביצים, והוא רק לקח שתי ביצים, בשתי ביצים הוא כבר נתחייב, כן?

דובר 2:

לא, בזה אולי יותר פשוט. אולי הדוגמה...

דובר 1:

לא, אבל כאן היה יכול לומר שזו עדיין חצי עבודה, כי זה לא מכתב. רצה לכתוב מכתב מסוים.

וכן, הוא נתן עוד דוגמה. **וכן אומן שנתחייב לארוג בגד כולו**, חשב לארוג בגד שלם. אבל **משיארוג שני חוטין יתחייב**, כשאורגים שני חוטים נעשים חייבים. **אף על פי שכונתו להשלים**, אפילו הכוונה הייתה כן להשלים בגד מלא. אבל **הואיל ועשה בשיעור בכוונה**, הוא בכל זאת כן עשה כשיעור, הוא עשה השיעור שני חוטין או שתי אותיות, **חייב. וכן כל כיוצא בזה**.

הוא אומר בעצם שכשחזו"ל אומרים שזה השיעור, לא נוגע לי שחשבת שהמלאכה תסתיים כשתהיה גדולה יותר. לא נוגע לי עם המטרה שלך. יש לך מטרה גדולה יותר, אבל המלאכה היא זו. החכמים אומרים שזה כבר נקרא חלק מהמלאכה.

דובר 2:

מלאכה שלמה.

דובר 1:

טוב.

מקלקל פטור

דובר:

עוד כלל, עוד כלל אחד, עוד שני כללים. עוד כלל בהלכות שבת. יש, כל הלכות שבת זה כשרוצים לעשות משהו. אבל כשעושים מעשה שלא נקרא בכלל, סתם מקלקל, הוא פטור.

כיצד? הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה, כשמישהו... יש אופנים של חובל ולהיות חייב. למשל, מישוהו צריך לעשות פצע בבהמה שלו, אני יודע, להקזיז דם. אבל אם הוא עושה את זה לא בשביל זה, אלא הוא עושה את זה דרך השחתה, הוא לא עשה דבר פרודוקטיבי, הוא לא עשה מלאכה.

וכן קורע בגד. קריעת בגד יכולה לפעמים להיות קורע, מלאכת קורע על מנת לתפור. אבל כשהוא קורע סתם כך דרך השחתה, הוא שורף אותו, הוא שובר אותו דרך השחתה, הרי זה פטור, זה לא נקרא מלאכה. זה לא נקרא עשיה, זה דבר שאינו חשוב, לא נעשה כלום. הוא עוד פטור על העונש.

כופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה

דובר:

כופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, כשמישהו חפר בור, ובעצם הסיבה שהוא חפר את הבור היא כי הוא צריך את החול, הוא מקלקל ופטור. למה הוא נקרא מקלקל? כי הגומא היא עכשיו קלקול. עשית עכשיו דבר מכוער על הרצפה, בור שלא בא שם.

זה מעניין, הרבה פעמים אומרים להפך, כמו כשמכבים משהו כי צריכים את הגחלת. אומרים שזה נקרא חפירה. איזו חפירה נקראת במקום שיכולים שם לבנות, לעשות גומא כי רוצים גומא, רוצים לנטוע, כן. כאן הוא לא רוצה חפירה, הוא רוצה להשיג חול.

נניח בפשטות, חפירה היא תיקון בקרקע בדרך כלל, או חורש או בונה הוא תיקון בקרקע. כאן אתה מקלקל את הקרקע. אתה רק בורר מקלקל, כי אתה צריך להשיג חול, אבל אתה מקלקל את הקרקע, אז אתה פטור. אפילו אינו עושה מלאכה, אבל הוא מכוון למקלקל פטורים.

מקלקל על מנת לתקן — חייב

דובר:

זה אבל רק כשזה קלקול אמיתי. אבל כל המקלקל על מנת לתקן הוא כן חייב. כשהקלקול הוא הכנה לתקן, זה נקרא כאילו הוא עוסק בתיקון.

כיצד? הרוצה לסתור כדי לבנות במקומו, אחד הורס משהו, אפשר היה לומר שהוא מקלקל. אבל אם הוא הורס את זה כי הוא רוצה לבנות באותו מקום. או שמוחק, אחד מוחק משהו, הרי הוא מקלקל. אבל אם הוא מוחק כדי לכתוב במקום שמוחק. או חופר גומא כדי לבנות בתוכה יסודות לבנות שם, וכיוצא בזה הרי זה חייב.

אבל איזו מלאכה זה נחשב? נקרא סותר ונקרא בונה. כי זה נקרא בונה, כן? זה נקרא סותר? לא, זה נקרא סותר מאוחר יותר, כי... אה, אז זה סותר. שיעורו כשיעור המתקן, יש להם אותו שיעור. כאשר בונים יש להם אותו שיעור מינימלי. מה שהתוצאה היא, מסתכלים מה התוצאה היא. הוא בעצם בונה, המלאכה היא סותר.

אכן שואל שאלה טובה, למה צריך מלאכה נוספת? נראה מאוחר יותר, אולי נגלה את הסוד של זה. נראה לכאורה שזו מלאכת בונה. לא, זו מלאכת סותר, שאתה רק חייב כאשר זה מקלקל שהוא בעצם בונה, או מוחק שהוא בעצם כותב, וכדומה.

אוקיי.

מקצת בשוגג ומקצת בזדון

דובר:

עוד חילוק. מלאכה שעשה חלקה בזדון וחלקה בשוגג. בואו נראה. כל העושה מלאכה בשבת מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון. כלומר, באמצע

אז המילה היא, שיעור אחד מספיק, אף שכל אחד יכול לומר "אני רק הזזתי חצי שיעור", זה לא כך. המידה של שיעור שחכמים עשו אינה על האדם, אלא היא על המלאכה. זה כבר נקרא מלאכה חשובה. זה אומר שזה נתחלק בין שני אנשים, ובמקרה כזה לא תהיה בעיה, כי זו הדרך שעושים את המלאכה, דרך שני אנשים.

שנים שעשאוה — אחד יכול ואחד אינו יכול

דובר:

מה קורה במקרה שיש ספק כזה? נראה. היה כח באחד מהן להוציא הקורה לבדו. יש אדם חזק, אבא עם בן מוציאים את הקורה, אדם גדול עם אדם קטן. האדם הראשון היה יכול לעשות את זה לבד, אבל האדם השני לא היה יכול לעשות את זה לבד. והשני אינו יכול להוציאה, והוציאה שניהם ביחד, זה שיכול להוציאה חייב, אז האדם שיכול לעשות את זה לבד חייב, כי זה אומר שהוא עשה את זה. השני רק עזר לו, מסייע יפה. מסייע אינו חייב כלום, כי הוא לא היה יכול לעשות את זה לבד, אז הוא לא עושה כלום. השני לא עושה כלום. מסייע אינו חייב כלום, זה אומר שהוא פטור אפילו מדרבנן, נכון? הוא פטור כשהוא לא עושה כלום.

דיון: מי נקרא המסייע?

דובר:

זה מאוד מעניין, ומי נקרא המסייע? הרבה פעמים היינו יכולים לעשות את הגדר שיהיה מי רוצה שהקורה תוזז, או מי ביקש ממי את הטובה. זה לא הולך כך. מסתכלים על מי עושה את זה. הייתי חושב כך, בעל הבית קורא לשכן שלו שהוא גדול וחזק יותר ממנו. הלה הוא בכל זאת המסייע, מבחינת סתם כך מסתכלים על זה. אבל המלאכה, לא, למעשה הם כן חילקו חמישים-חמישים בכוח שהם הכניסו, הם ביחד עשו את המלאכה. רק כי הוא לא יכול לבד הוא... נכון, זה לא אומר שהוא לא עשה את המלאכה. אתה לא יכול לומר לי שהוא כמו כלי.

נבין טוב יותר. הכלל כאן קשור למה שאפשר. זה אומר, לכאורה כמו שינוי כדרכו, כך אני רוצה לחשוב. דבר שאפשר לעשות לבד, אתה עושה עם שני אנשים, שניהם פטורים אבל אסור. דבר שאדם אחד לא יכול לעשות לבד, זו הדרך לעשות את המלאכה, כל אחד עושה כלאחר יד.

אז, באופן שזה חצי חצי, אחד יכול לעשות את זה לבד, אז מצדו הוא עשה את זה. אני שומע. והשני לא עושה כלום. למה? כי אה, פרקטית עכשיו... למה לא נאמר עכשיו מצד האדם הראשון, סליחה, מצדו היה צריך להיות שנים שעשאוה, כי הוא יכול כן לעשות את זה לבד, וכאן הוא עשה את זה בדרך מוזרה עם שני אנשים. למה אנחנו אומרים שזה נקרא שהוא עשה עם שני אנשים בכלל?

דיון: מה קורה כשהמסייע עשה רוב העבודה?

דובר:

צריך להבין קצת יותר טוב, כי למשל, מה קורה כשמי שלא יכול עשה למעשה רוב העבודה? הוא אמנם לא יכול לבד, אבל עם שני הוא יכול לעשות את זה, והוא עשה את רוב העבודה, הלה רק עזר לו קצת. אני מחזיק שהמסייע נקרא מי שיכול לעשות את זה. יכול להיות שהרמב"ם לא מתכוון לזה, הוא מתכוון למקרה כזה של אבא עם ילד, הוא מתכוון כשהמסייע הוא בוודאי מסייע.

אני צריך לחשוב מה קורה כש... הוא לא אומר, אחד יכול להוציא לבדו, הוא ביקש מהלה בכלל. שני כאלה שניים, שני מהאדם השני האם היה יכול לעשות את זה? חסר משהו כאן. אבל כך כתוב בהלכה. טוב.

דיון: השוואה לשנים שעשאוה כששניהם יכולים

דובר:

אבל אתה מתכוון לומר, כששני אנשים שכל אחד מהם יכול לבד, היה בכל זאת שנים שעשאוה שהם היו פטורים. וכאן, כי יש שני שלא יכול לבד, הוא נעשה מסייע כזה, מסתכלים עליו כאילו הוא לא עשה כלום, הוא רק משחק. השני עשה... זה עושה את זה יותר מוזר.

כוונה. לא מתכוונים שהוא לא חושב, "אני בונה, אני בונה, אני בונה." הוא שכח משהו לגמרי, כן, משהו קרה, משהו ממש שגגה. כי בדרך כלל כשאומרים זה פירושו שהיה לו בדעתו, והפסיק להיות לו בדעתו. זה לא פירושו שוגג כאן. שוגג פירושו שלא ידע שזה שבת, לא ידע שזו מלאכה, שזה אסור. אבל כאן הוא נזכר, הוא שכח, וכדומה, או שמישהו אמר לו.

קשר למלאכת מחשבת

דובר:

זו הלכה מעניינת. חייב להיות מתחילה ועד סוף אותו דבר. זה לכאורה מתחבר גם לעניין הכוונה ומלאכת מחשבת, כן, כי זה משהו לא שלם, זו חצי מלאכה. חצי מלאכה אפילו לא חייב חטאת, זה פטור. אבל כאן הוא בא לעמוד, אוקיי, לא נוגע לטהרות, כל הדברים האלה שלמדנו בדברים האחרונים, אלא פטור.

סיום פרק א'

דובר:

אוקיי, עד כאן פרק א'. פרק יפה מאוד, טוב מאוד.

המלאכה הוא נתפס במה שהוא עושה, למשל, והוא המשיך הלאה. או להיפך, בין שהזיד ולבסוף שגג, בין ששגג ולבסוף הזיד, פטור. אם לא הייתה מלאכה שלמה מתחילה ועד סוף במזיד, אינו חייב. לא חייב חטאת, בוודאי. פטור פירושו שאינו מקבל את העונש המגיע. עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחילה ועד סוף בזדון, ואחר כך יהא חייב כרת וסקילה. או, סליחה, רק אחר כך, אז הוא חייב כרת וסקילה.

יש חיוב במזיד ויש חיוב בשוגג, נכון? במזיד חייב כרת וסקילה, ובשוגג חטאת. שניהם צריכים להיות המלאכה כולה בקטגוריה אחת. אי אפשר לרקוד ביניהם. אי אפשר לומר, "עשיתי קודם במזיד, עכשיו עשיתי בשוגג, אז בואו נביא קרבן חטאת." לא, הוא פטור מכלום. כלומר, לא מכלום, מדרבנן אסור. אבל למעשה לא היה לא זה ולא זה. נכון. או עשאה כולה בשגגה מתחילה ועד סוף. כלומר, או שהוא לגמרי זדון והוא חייב כרת וסקילה, או שהוא לגמרי שוגג והוא חייב חטאת קבועה. לא לכאן ולא לכאן, אינו חייב את העונש.

מה פירוש "שוגג" כאן?

דובר:

אבל צריך להבין את המקרה. הזיד ולבסוף שגג לא אומר שהוא התבלבל והוא עושה דברים אוטומטית, כי זה בדיוק הדבר האחרון שלמדנו, זה נקרא